

רצה בראשית כד חיי שרה

אונקלוס

וַיֵּלֶךְ אֶל-אָרְם נְהָרִים אֶל-עִיר נְחוּר:
 וַיְבָרֶךְ הַגְּמָלִים מִחוּץ לְעִיר אֶל-בְּאֵר
 הַמַּיִם לְעֵת עָרֵב לְעֵת צֹאת הַשָּׁאֵבִת:
 76 וַיֹּאמֶר יְיָ יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדָנִי אֲבָרְכֶם
 הַקְּרֹה־נָא לְפָנַי הַיּוֹם וַעֲשֵׂה-חֶסֶד עִם
 אֲדָנִי אֲבָרְכֶם: י הִנֵּה אֲנֹכִי נֹעֵב עַל-
 עֵין הַמַּיִם וּבְנֹת אֲנָשֵׁי הָעִיר יֵצְאוּ
 לְשָׂאֵב מַיִם: י וְהָיָה הַנֶּעֱרָ אֲשֶׁר אָמַר
 אֵלֶיהָ הַטִּי-נָא כַּדָּךְ וְאַשְׁתֶּה וְאָמַרְתָּ
 שְׂתֵה וְגַם-גְּמָלֶיךָ אֲשָׁקֶה אֶתְּהָ הַכְּחַת

לְאָרְם דִּי עַל פְּרַת קְרָתָא
 דְּנְחוּר: י אֲשֶׁרֵי גְמָלִיא מְבָרָא
 קְרָתָא קְבָאָרָא דְמַיָּא קְעָדָן
 רְמִשָּׂא קְעָדָן דְּנַפְקָן מִקְיָתָא:
 יב וְאָמַר יְיָ אֱלֹהֵה דְרַבּוּנֵי
 אֲבָרְכֶם זְמִין קַעֲן קְדָמִי יוֹמָא
 דִּין וְעַבְדִּי טִיבֵי עִם רַבּוּנֵי
 אֲבָרְכֶם: יג הֵא אֲנָא קָאָם עַל
 עֵינָא דְמַיָּא וּבְנַת אֲנָשֵׁי קְרָתָא
 נַפְקָן לְמַמְלֵי מַיָּא: יד וְתַחֲוִי
 עוֹלָמָתָא דְאִמְרָא דְהָ אֲרַבִּינֵי
 כְּעַן קוֹלְתִיךָ וְאַשְׁתִּי וְתִימְרָא
 אֲשֶׁתִּי וְאִרְךָ גְּמָלֶךָ אֲשָׁקֵי יְתֵה

וּמְנַתָּא קְעָבְדָךְ
 אֲרִי עַבְדָּךְ
 טו וְתוּה הוּא
 לְמַלְלָא וְהָא
 דְאֲתִּילִידַת קָב
 אֲתַת נְחוּר
 וְקוֹלְתָה עַל כּו
 שְׁפִירַת חַיּוּוּ נ
 קְרָדָא בְּתִלְתָּא
 וּנְחַתַת לְעֵינֵי
 וּפְלִקְתָּ: יז
 לְקַרְמוּתָהּ וְאִ

כּוּכַחַת צִירְחַת
 לְשׁוֹן תַּחֲנֵה, כּוּד
 מִמְשַׁפְּחַתּוּ וְכוּ
 (טז) בְּתוּלָה. ו
 ידְעָה. שְׁלַח כּוּד
 מִשְׁמֵרוֹת מְקוּס
 אַחֵר, כְּעִיד עַל
 הָעֵבֶד לְקָרְאוּ
 שִׁינֵי נִשְׁחָאוֹת * תַּבְּרִים

טז. טָרָם כּל
 אַז
 סִימָן כִּי הִיא
 רַבְּקָה יוֹלַחַת
 נב) מֵה מִשְׁמִיעֵנוּ נ
 לְבָנוּ עוֹד לְדַבֵּר.
 מִמְסַחַת נְדָה, וְכֹאֵן

רש"י

לקט בדור

יד) כי פי' נהר'ים צ' נהרות כמו אלפיס צ' אלפיס
 (בא"ד): טו) כי ויברך מלשון ברכים, פי' הגי' אותם
 לישב על ברכיהם, וזה רבי'תם כי קן דרכם לנוח
 (במ"ח): טז) פי' אין זה נישוש (ומה שאמרו רז"ל
 בחולין (ג"ה): כל נחש שאינו כאליעזר אינו נחש, פירוש,
 שצריך להיות המנחש בטוח בו וסומך עליו כאליעזר, וכמו שפירש"י שם אבל אליעזר עצמו לא בטח בנישוש ונסימן - ג"א)
 אלא הוכחה שהיא בעלת לב טוב, ודבר זה צריך להיות בבית אברהם, אבל אין זה מספיק שהיא ראויה בכלל, שזו רק מדה
 אחת טובה ולריכה להיות הוגנת בכל המדות, גם מעבד שמהיה דוקא ממשפחתו, לזה התפלל ובה אדע שאין פירושו שכן
 יהיה שעל ידי סימן זה יהיה נודע לי שנעשה חסד והיא היא ההוגנת, לא כן הוא, אלא הוא לשון תחנה, כלומר יהי רצון
 מלפני אלקי אדוני אברהם שלא אצטרך לילך ולבקש ולהטריח למצוא אותה נערה ההוגנת אלא עשה חסד ואת שכמו שיתבאר

אור החיים

יב. ויאמר ה' וגו' הקרה וגו'. י"ג) בטוח היה
 אליעזר באדונו שחפלתו מקובלת
 אשר התפלל הוא ישלח מלאכו וגו' והוסיף הוא
 להתפלל שיהיה הוא ראוי ליעשות הדבר על ידו, כי
 ימלא לפעמים שמהיה מניעה לקיים דברי התפלה
 מאל האמצעי, לזה התפלל לאלהי אדונו שיקרה
 לפניו. ועם שהולך לעשות סדר זה י"ג, כי חש
 לבל יטעוהו משפחת אברהם כשידעו כי הוא מלווה

אור בדור

מז) מדוע יתפלל וטריח שחנא היא אללו, ולא ילך הוא אחריה. ג) אבל אין כוונת חפלתו באומרו הקרה נא לפני שימלא הקב"ה
 את רבקה אליו אל העין. נא) ולא הלך לתוך העיר לחפש.

אתה הכתוב אצטרך אצטרך - מוצא רצין וגמל

לְעִבְדָךְ לְיִצְחָק וְבָה אֲדַע בְּיַעֲשִׂיִת
 חֶסֶד עִם־אֲדָנָי: 10 וַיְהִי־הוּא מָרָם כָּלָה
 לְדַבֵּר וַהֲנִיָּה רַבְּקָה יֵצֵאת אֲשֶׁר יִלְדָה
 לְבַת־וְאֵל בֶּן־מִלְכָּה אִשְׁתִּי נָחֹר אֲחִי
 אֲבָרְהָם וְכִדָּה עַל־שִׁכְמָה: 11 וַהֲנַעֲר
 טַבַּת מִרְאֵה מְאֹד בְּתוֹלָה וְאִישׁ לֹא
 יִדְעָה וַתֵּרֶד הָעֵינָה וַתְּמַלֵּא כִדָּה
 וַתַּעַל: 12 וַיֵּרֶץ הָעֶבֶד לְקִרְאָתָהּ וַיֹּאמֶר

וּמִנְתָּא לְעִבְדָךְ לְיִצְחָק וְבָה אֲדַע
 אֲרִי עִבְדָךְ טִיבֵי עִם רַבּוֹנִי:
 10 וְהָיָה הוּא עַד לֹא שִׁיבִי
 לְמִלְכָּא וְהָא רַבְּקָה נִפְקֵת
 דְּאֲתִיְלִידַת לְבַת־וְאֵל בֶּן
 מִלְכָּה אִתָּת נָחֹר אֲחִיהִי דְּאֲבָרְהָם
 וְקוֹלְתָּה עַל כְּתֻפָּה: 11 וְהַנַּעֲרָ
 שְׂפִירַת חִיזוּ (ג' שְׂפִירָא לְמַחֲזוּ)
 לְחֵדָא בְּתֻלָּתָא וְנָבַר לֹא יִדְעָה
 וְנִחַתַּת לְעֵינָא וּמְלַת קוֹלְתָּה
 וּסְלַקְתָּ: 12 וַיֵּרֶץ הָעֶבֶד
 לְקִרְאָתָהּ וַאֲמַר אֲשֶׁקִּינִי (ג')

לקט בהיר

רש"י

לי מלת לב טוב שלה במעמד זה ובמעשה זאת כמו כן יחודע
 לי שמהיה נערה זו אותה הממזקשת (במ"ח): (יז) כבר
 אמרנו שלשון הוכחה יש לפרשה בכמה פירושים לשון מוכחה
 ומוסר, ולשון המוכחות זה עם זה, ולשון בירור דברים,
 ונדע פירושו לפי ענינו (רא"ם): (יח) אין לנו זה
 לפרש חיצת "אדע" שפירושו עתיד אני לדעת, שכבר אמר
 שפירושו הודע לי זה, אלא מפרש הענין שאין הרגון הודעת
 נבואה אלא ע"י שמהיה ממשפחתו והוגנת לו: (יט) ולא
 די לומר ואיש לא ידעה שלא כדרכה ומכ"ש כדרכה שרק
 יתור חיצת בתולה מורה לנו שפי' ידעה היא שלא כדרכה, שכל
 חוה וכו', גם נכלל בחיצת בתולה שלא היחה מוכח עין (רא"ם): (כ) למה רץ ועל מה רץ, ודאי שראה דבר חידוש ונתפעל
 (ג"א), ומדלמר הכ' ותמלא כדה ותיסר לומר ותשאב כמו בשאר מקומות, לומר שהיא לא שאצה מלמטה למעלה שלא
 דחפה את הכד לחוף המים אלא עלו המים למעלה מן הכד ותמלא (רש"י בב"ר), ודוקא בפסע ראשונה אבל אח"כ
 ותשאב לכל גמליו, וכשספר העבד אמר, "ותשאב" אולי לא יאמנו לו (רמב"ן):

הוכחת ביררת" אפרוזה"ט בלע"ז: ובה אדע.
 לשון תחנה, הודע לי זה כי עשית חסד, אם תהיה
 ממשפחתו והוגנת לו אדע כי עשית חסד":
 (טז) בתולה, ממקום בחולים" (ג"ה): ואיש לא
 ידעה. שלא כדרכה, לפי שבנות הכנענים* (היו)
 משמרות מקום בחוליהן ומפקירות עלמן ממקום
 אחר, העיד על זו שנקייה מכל (ג"ה): (יז) וירץ
 העבד לקראתה. לפי שראה שעלו המים
 שינוי נוסחאות. הנכרים - הנוים.

אור החיים

טו. מרם כלה לדבר. פירוש בעודו אומר עם
 אדוניי והנה רבקה, והוא פרק בא
 סימן כי היא זאת שראוייה להיות עם אדוני:
 רבקה יולאת. פי' מסובבת יליאה מהזולתי

אור בהיר

בב) מה משמענו זה שהיה ערס או אחר כלה לדבר. ואין לומר שהיה לו עוד לדבר ורבקה הפסיקו, שא"כ למה לא אמר מה שהיה
 נלבו עוד לדבר. גג) שז' חיצות אלו היו סוף דיבורו, ובאומרו טיבות הללו ראה פתאום את רבקה. פרק בא סימן הוא פרק ו'
 ממשכת נדה, וכאן היא מליצה נאה, (פרק) עת וזמן (בא) שבאחה רבקה (סימן) כי היא זאת וכו'. גד) ולא אמר בזה או
 ילאה. גה) מהמסנב טיבות יתברך.

שט בראשית כד חיי שרה

אונקלוס

בְּאֶרֶץ הַנְּגֹב: 7 וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוּחַ
 בַּשָּׂדֶה לַפְּנוֹת עָרֵב וַיֵּשֶׂא עֵינָיו וַיֵּרָא
 וַהֲגָה גַמְלִים בָּאִים: 8 וַתֵּשֶׂא רַבְקָה
 אֶת־עֵינֶיהָ וַתֵּרָא אֶת־יִצְחָק וַתִּפֹּל מֵעַל
 הַנֶּמֶל: 9 וַתֹּאמֶר אֵלֶיהָ עֶבֶד מִי־הָאִישׁ
 הַלְּזֹה תְהַלֵּךְ בַּשָּׂדֶה לְקִרְאֹתָנוּ וַיֹּאמֶר
 הָעֶבֶד הוּא אֲדֹנָי וַתִּקַּח הַצְּעִירָה
 וַתִּתְּכֶם: 10 וַיִּסְפֹּר הָעֶבֶד לְיִצְחָק אֵת
 כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר עָשָׂה: 11 וַיְבֹאֶהָ
 יִצְחָק הָאֵלֶּלֶה שָׂרָה אִמּוֹ וַיִּקַּח אֶת־

30 ונפק יצחק לצלעה בחקלא
 למפני רמשא וקף עינוהי וחזא
 וקא גמליא אתן: 8 וזקפת רבקה
 ית עינהא וחזת ית יצחק
 ואתרכינת מעל הנמל:
 9 ואתרת לעבדא מן גברא
 דיכי דמחלף בחקלא לקדמונתא
 ואמר עבדא הוא רבוני ונסיבת
 עיפא ואתפסיאת: 10 ואשתעי
 עבדא ליצחק ית כל פתגמיה די
 עבד: 11 ואעלה יצחק למשבנתא
 וחזא וקא תקנין עובריהא

בעובדי שן
 רבקה ונות
 ואתגחם ית
 אמה: א וא
 אתתא ושם
 לה ית זמן
 וית מדון ו
 ג ויקשן אוף
 וקני דדן הו
 וקנינו: ד וב

רש"י

לקט בהיר

ובין שור, ושם היה הבאר שנאמר (ע"י י"ד) הנה בין
 קדש ובין צד"ס: (סג) לשוח. לשון תפלה (צ"ר - ע"י
 ז'), כמו (תה"ק"ב ח) ישפך שיחו"ס: (סד) ותרא את
 יצחק. ראתה אותו הדור"ו ותוכה* מפניו (צ"ר):
 ותפל. השמיטה עלמה (לארץ"ט), כתרוממו
 ואתרכינת, העתה עלמה לארץ (ולא הגיעה עד*
 הקרקע), כמו (י"ד) הטוי נח כדך ארכיו, ויע שמים
 (ש"ב צ"ב י"י) וארכיו, לשון מוטב לארץ, ודומה לו (תה"ל
 כ"ד) כי יפול לא יוטל, כלומר אם יעב לארץ לא יגיע
 עד* הקרקע: (סה) ותתכס. לשון ותתפעל"ט, כמו
 (ל"ה ח) ותקצר, ותשבר (ש"א ד' י"ח): (סז) ויספר
 העבד. גלה לו נסי"ט שנטשו לו שקפלה לו הארץ
 ושדמנה לו רבקה בתפלתו (צ"ח): (סז) האלה
 שרה אמו. ויצאה האלה והרי היא שרה אמו,
 ש"י יתוה - ותמה - הדור ותבייש ממנו ומב"ן. לקרקע - לקרקע

שבעתו הכניס שפחה אמו במקום אמו ולא היה חושש
 שיוליד אביו בניס חזן ממנו (בא"י): (סח) שור וברד
 אחד הוא שעל שניהם מתרגמינן חגרא, ובמקום אחד אמר
 ששם היה הבאר, ובמקום אחד אמר אלה הנגב הרי שארץ
 הנגב היתה אלה הבאר (רא"ם): (ט) פי' ולפי ה' ישפך
 שיחו ודאי שתפלה היא אבל כאן היה אפשר לומר שפירשו
 שיחה שילא לדבר עם מי שהוא (תוספת). גם היה אפשר
 לפרשו מלשון ענפי אילן (וכן פירש ראב"ע ז"ל) ללכת בין
 השיחים, אבל יוקשה מה משמיענו בזה הכתוב אם לא שתיקן
 תפלת מנחה (יפ"ת): (ע) פי' ראתה שהוא הדור בתולדו
 ותשבה שהוא שר וחשוב מגדולי הארץ, ועדיין לא ידעה
 שהוא יצחק שרק אח"כ שאלה, וזה לשון רש"י דלניאל ח'
 ע"י כל מקום שנאמר הלו בעל זורה הוא יצחק נדמה לאביו
 צלל ונדמות שנקרא האיש הלו זהו הגוי שהאב זוכה לבנו
 עכ"ל: (עא) פי' מחמת רוב ההתפעלות ודרך ארץ ומדת

כלומר"י ונט
 שכל זמן ששר
 לערב שבת ו
 האכל"ט, ומ
 (צ"ח): אחרי
 קיימת כרוך
 באשתו"י (פו)
 ונקרחת קטון
 ושקשרה פתח
 מאברהם (צ"י)
 ראשי אומות
 ליטבו על*
 מחנה, וא"ת
 הרי לנו תיבוי
 צראשם כמו
 נכה רגלים, וי
 ג' ורחל
 שינוי וסחאות ונעשי
 י"ה אדם. עם לש
 אשה ודאי שהוכ
 זו מה דאמר ה
 חזרה לע"ו, ולפ
 קטורה בחול"ס
 שעשה תשובה,
 שבע"י אין חילו
 לשון רבים, וכן
 אמר וצני דדן
 והיו נעושים על

זכרונם לברכה (ברכות י, א) מה שעזרתו להוליד בניו לבית הספר וכו', ובפרט במצות הנסות אורחים, שלזה בודאי היא העקרית לקבלם בסבר פנים יפות ולהאכילם ולהשקותם כידוע לכל. ויצחק צריך לקחת עתה אשה שתהיה במקום שרה, להיותה גומלת חסדים כמותה, וזה היה עקר נסיונו לדאות אם היא גומלת חסדים כאשר נבאר להלן אם ירצה ה', וכמו שפרש רש"י בפסוק אותה הוכחת וגו', ראויה היא לו שתהא גומלת חסדים ובראי לפני כביתו של אברהם, ועל פן אם תודמן לבית אברהם אשה כזאת גומלת חסדים ותהיה עזר לאברהם בחסדיו הגדולים שעושה תמיד, נמצא הקדוש ברוך הוא מסייע את אברהם בעשיית חסדו, וכל החסד הנעשה על ידי אברהם הוא עזרת הקדוש ברוך הוא, כי הוא שלח עזרו מקדש אשה ליצחק שתהיה עוזרת לו. וזה נעשה חסד עם אדוני אברהם, כלומר שאמה תעשה החסד עם אדוני אברהם שהחסד שאברהם עושה יהיה נעשה על ידי שניכם, הנם שבאמת גם בלי זה כל דבר שאדם עושה הכל של הקדוש ברוך הוא הוא ולא שלו, כי אלמלא הקדוש ברוך הוא עזרו בכל רגע לא היה יכול לעשות דבר קטן או גדול, ואכן זה הוא דבר אשר בכל אדם ובכל עת ובכל זמן, כי אלמלי יציד העדר שפעו וחייתו מפל הנמצאים שבעולם אף על רגע אחת, היה כל העולם בלא היה והיה לאפס ואין, ואכן זה הוא דבר חדש חוץ לזה, במה שישלח עזר לעזר לו תמיד, ויהיה החסד נעשה על ידי שניהם: L

76 (י) הנה אנכי נצב וגו'. טעם מה שאמר הנה אנכי נצב על עין המים, ולא התחיל במה שלאחריו לומר הנה בנות העיר יוצאות לשאוב מים והיה הנערה וגו', כי מאי

נפקא מנה בזה אם הוא עומד על עין המים או לא, כדי שלא יקשה מפני מה דוקא בזה הנסיון נסה את הנערה ולא בשאר דברים, לכן אמר הנה אנכי נצב על עין המים, וכיון שזה לפני אנסה במה שלפני, וגם בנות העיר יוצאות לשאוב מים, ונמצא שתיים רואה לנסיון המים, אחת מה שאני עומד על עין המים, וגם שזה בעת אשר בנות העיר יוצאות לשאוב מים, וכדאי הכל מאת ה' נסבה מה שקרה לפני עת כזאת שאני רואה מים במים כדי לנסה במים (וזה הוא לפי שמים הם בחינת החסדים, ויצחק היה צריך אשה שתהיה משרש החסדים שתמתיק את גדל דינו, ועל פן היה סבה מה' לנסה במים): L
(יד) והנה הנערה וגו', כבר היה דברינו בכבוד הנסיון הזה וכבאור כל הפרשה הזאת על נכון בחבורנו סדורו של שבת (שרש א ענף ד) תדרשנו משם וינגעם לה. ואכן בקצור מופלג נציג קצת לצורך ענינו פה מפני דברים שנתחדשו בזה בעזרת ה' יתברך. כי הנה שני בחינות יש בענין עשיית החסד והרחמים, אחד הוא הנקרא בעל חסד שעליו אמרו חכמינו זכרונם לברכה (שבת קד, א) שכן דרכן של גומלי חסדים לרוץ בתר דלים, כי הנה הוא רץ ורודף תמיד לעשות חסד, ולא יוכל ממש להיות בלא זה בשום אופן, והוא דמיון פרה המניקה, שכאשר יבוא לה החלב בדידה, תרדף ותחפש את עגלה להניקה, כי החלב מצערה. וכן אפלו באשה יקרה פן, כאשר בא לה החלב בדידה, לא תוכל לסבל כלל, ותחפש בנה או אפלו תינוק אחר להניק אותו כי החלב מצערה, והכל ברא הקדוש ברוך הוא בעין דונמא של מעלה, כי בחינת המשפיע היא שלא יכול להיות בלא זה כלל, ויש לו תאוה ותמדה גדולה לזו, בענין השפעות דבר ונוקבא, שתענוג המשפיע הוא

גדול מהמקבל, וכן נד יבער וישקוף ויראה וי אשר יצטרך אליו ויענ יעמד וילד וירדף וישאל אולי ימצא להטיב להב ועל זה אמר הכתוב (מי וחסד ימצא חיים, כי ה למען עשות חסד ויש אשר יקרא בעל ה לו מדה הוא לרוץ אם ימצאהו, רק בשנ בצערו והעני יראה לו ירחם עליו ולא יוכל ל מטובו, אבל אם לא יר לא יזכר מעצמו לומר מחב והנה חלוק גדול יש ה מרחם, כגבה זה תמיד רודף אחר אורחים בתוך ביתו ומצ וכטוב ללב עד אין ל לגמרי שאין לו מה להחיותו, כי אם אפס באותו שעה, או סתב מטובו, ישפיע לו בשו חפצו וירצונו. מה שא שאינו נותן כי אם על ברב צער וכפנים זועו וראם לעולם לא ין מסתיר פניו שלא ירז שאינו יוכל להביט ב ויצפ ונודע אשר במדה ל ולבעל החסד רודף לעשות צדקה מחפלה ומבקש מלפנ

על עין המים
 זה דוקא בזה
 שאני דברים,
 המים וכוון
 וכוונת העיר
 שמים רואה
 ומד על עין
 כנות העיר
 לא מאת ה'
 שאני רואה
 ה הוא לפי
 ו היה צריך
 ממתיק את
 פה בפנים):
 זה דברינו
 יבבאו כל
 סדרו של
 ויועם לה.
 ענינו פה
 ה' יתברך.
 את החסד
 עד שעליו
 ה' א' שפן
 דלים כי
 זכר, ולא
 פו, והוא
 ה החלב
 גיקת, כי
 צרה פו,
 ל לסבל
 ר להניק
 הקדוש
 בחינת
 ה כלל,
 בענין
 ע הוא

גדול מהמקבל, וכן זה הפעל חסד, לכבו
 יבער וישקוף ויראה ויביט אולי ימצא איש
 אשר יצטרך אליו ויעניק לו מטובו, ובבקר
 יעמד וילך וירדף וישאל אחר הדלים ואביונים
 אולי ימצא להטיב להם, כי חפץ חסד הוא.
 ועל זה אמר הכתוב (משלי כא, כא) רדף צדקה
 וחסד ימצא חיים, כי הוא רודף ממש לצדקה
 למען עשות חסד להטיב לאחרים:

ויש אשר יקרא בעל הרחמים, והוא מי שאין
 לו מדה הזו לרוץ אחרי הדל לשאל עליו
 אם ימצאהו, רק בשבבך פגע בעני ויביט
 בצערו והעני יראה לו פנים של צער, או
 ירחם עליו ולא יוכל לראות בצערו ונותן לו
 מטובו, אבל אם לא יראה את העני כל ימיו,
 לא יזכר מעצמו לזכר אולי יש עני להטיב לו
 מחסדו:

7 ← והנה חלוק גדול יש בין העושה חסד למדת
 המרחם, כגובה שמים מעל הארץ, כי
 זה תמיד רודף אחר זה ומקדים להכניס
 אורחים בתוך ביתו ומאכילם ומשקם בשמחה
 ובטוב לבב עד אין שיעור, ולא דוקא עני
 לגמרי שאין לו מה לאכל יתן לו פת
 להחיותו, כי אם אפלו עשיר שעני הוא
 באותו שעה, או סתם כמי שרוצה ליהנות
 מטובו, ישפיע לו בשמחה רבה, כי זה כל
 חפצו ורצונו. מה שאין פן מדת המרחם,
 שאינו נותן כי אם על הנאנח והנאנק לפניו
 ברכ צער ובפנים זועפות ומר, אבל בשלא
 יראם לעולם לא יזכר עליהם, ואדרבה
 מסתיר פניו שלא יראה בצרחתם, כי יאמר
 שאינו יוכל להביט בצערם כי יכאב לכבו
 ויצטער:

ונודע אשר במדה שאדם מודד מודדין לו,
 ולבעל החסד גם הקדוש ברוך הוא
 רודף לעשות צדקה וחסד אף שהוא אינו
 מתפלל ומבקש מלפניו כלל, וגם לפעמים

אינו יודע כלל מהדבר והקדוש ברוך הוא
 מפליא לו נסים ועושה לו חסדים, ולא כן
 בבעל המרחם כי הקדוש ברוך הוא ירחם
 עליו בעת צרה כשמצטער ומבקש רחמים
 מבוראו או ירחמנו עושהו ולא קדם לראות
 בצרתו. ולזה הנה בעל החסד הלז כשהולך
 בשוק ומוצא עני הנאנח ומצטער עד מאד
 והעני מראה לו פנים זועפות, והנה ודאי
 אשר ימלא לו שאלתו, ואכן לא די לו בזה כי
 זה הוא רק מדת המרחם ולא מדת החסד
 והוא דוקא חפץ חסד הוא, ועל כן מה עושה
 בזה, עושה שבאשר העני מבקשו דינר או
 שמים הוא מוסיף לו על שאלתו ונותן לו ד'
 או ה', ובה ההוספה שמוסיף לו מקנים מדת
 החסד, כי זה לא שאל מאתו בזה, לומר
 שמרחם עליו למלאות שאלתו, רק מוסיף לו
 מעצמו, כי יש בלב מדת החסד לתת מעצמו
 שלא בשאלת העני:

→ והנה אברהם אבינו נודע לכל שהוא היה
 הפעל החסד הראשון בעולם, וכל ימיו
 היה רודף בכל כחו להכניס אורחים לביתו
 להאכילם ולהשקותם, וכמו שכתוב בזהר
 הקדוש אברהם הוה קאים כפרשת אורחין
 וכו', בכדי להקדים האורחים להכניסם
 בביתו, וכאמרם (בבא מציעא פו, ב) בפסוק (לעיל
 יח, א): והוא ישב פתח האהל, ששדר
 לאליעזר תחלה לראות אם יש אורחים ולא
 האמינו והלך בעצמו לבקש אולי ימצא
 אורחים וכו', ועל כן חפץ לנסות את רבקה
 אם גם היא גומלת חסדים שתהא ראויה
 לכנס לביתו של אברהם, ועל כן אם אומר
 לה הגמיאיני נא מעט מים ותאמר שתה וגם
 גמליך אשקה, אותה הוכחת כי בודאי יש בה
 מדת החסד, שעל כן פאשר אני שואלה
 תוכרח להוסיף על השאלה, כי אם לא תתן
 אלא כפי השאלה זה אינו אלא מדת המרחם,

והיא תחפץ לעשות חסד ותוכרה להוסיף מעצמה על השאלה לומר גם גמליך אשקה, ועל כן אותה הוכחת וגו', ופרש רש"י ראויה היא לו שתהא גומלת חסדים וכדאי לפגם בביתו של אברהם, כי זה הוא הסימן של גומלי חסדים לרוץ בתר דלים, ואם יבוא מעצמו יוסיף על שאלתו, וכאמור:

← **ואמנם** הנה בכתוב אינו מוכיח ביתו של אברהם באן, רק אמר אותה הוכחת לעבדך ליצחק, והענין כי נודע בחינת יצחק סוד הגבורה הקשה פחד יצחק, בחינת שמאלא דבקנרשה, ועל כן אם היא תהיה גומלת חסדים מבחינת החסד, אז היא תמתיק מעט גבורת פחד יצחק, כמו שכתבנו למעלה, ותוכלל שמאלא בימינא והדין בחסד, ואז ישיבתו יהיה נאה בבחינת שמאלא תחת לראשי וגו', ולזה אמר אותה הוכחת לעבדך ליצחק. ואך היה קשה לרש"י "ול מה שפפל לומר לעבדך ליצחק, והיה די לומר אותה הוכחת ליצחק לבד. ועל כן פרש כי לעבדך קאי על אברהם אשר ראויה לפגם בביתו של אברהם, שהיא רודפת חסד כנאמר:

וְבַה אָדַע כִּי עֲשִׂיתִי חֶסֶד עִם אֲדֹנָי. פְּרוֹשׁ כְּאֵמֹר לְמַעַל אֲשֶׁר עַל יְדֵי זֶה כֵּל הַחֶסֶד שֶׁעָשָׂה אֲדֹנָי אֲבְרָהָם, בְּהַפֵּל יְהוָה שְׂתַף אֵלָיךְ, כִּי גַם אֶתָּה תִסְיַע לִי עַל הַדְּבַר הַזֶּה, שֶׁתְּבוֹא בֹאֵת לְבֵיתוֹ לְהִיּוֹת לוֹ לְעוֹר וְלִסְעֵר בְּכֹל הַחֶסֶד אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה:

(טו) וַיְהִי הוּא טָרַם כֵּלָה לְדַבֵּר, צָרִיךְ לְדַעַת אֹמְרוֹ וַיְהִי הוּא, שְׂתַבַּח הוּא לְכַאוֹרָה מִיָּתֵר, וַיּוֹכֵן עַל פִּי מַה שְּׁאֵמְרוּ חֲכָמֵינוּ וְכוּנָם לְבִרְכָה (בְּפִרְאִישֵׁי רַבָּה פֶּרֶשָׁה ט) שְׁלֹשָׁה הֵם שְׁנַעְנוּ בְּמַעֲנֵה פִיהֶם, אֱלִיעֶזֶר עֶבֶד אֲבְרָהָם וּמֹשֶׁה וְשַׁלְמֹה, אֱלִיעֶזֶר מִהֶבֶא, וּמֹשֶׁה דְּכָתוּב בְּפֶרֶשֶׁת קֶרַח (בְּמִדְבָר טו, לֹא) וַיְהִי

כבלתו לדבר ותפקע האדמה וגו', ושלמה דכתיב (דברי הימים ב, א) וכבלות שלמה להתפלל. והנה לכאורה נראה אשר אליעזר עבד אברהם מן השלשה הכי נכבד, כי בכלם נאמר כבלותו להתפלל, וכו' נאמר ויהי הוא טרם כלה לדבר. ואמנם גפי משה לא קשה שלא התחיל טרם כלה לדבר, משום דפרענות הוא ואקדמוי פרענותא לא מקדמינו, ואכן גפי שלמה שפודה טובה שם ואף על פי כן נאמר כבלותו להתפלל. ובאמת אשר הנענה טרם כלה, הוא ודאי שבחא דמתפלל, וכמו שאמרו רבותינו (בתענית כה, ב) והיכי דמי שבחא דמתפלל, כגון דאמר משיב הרוח ונשיב זיקא, מוריד הגשם ואתא מטרא, והוא שירד הטובה בשנה עם שפתיו שהוא טרם כלה, ולא אחר כך. ואמנם הנה שני בחינות יש בזה אשר נענה כבלותו, אחד כמו שאמרו שם בפודה הטובה שהקדוש ברוך הוא מתאוה לתפלתו של צדיקים. והשנית, הוא כמו שאמרו שם במשל המלך שאמר המתנינו לו עד שיתמקמק ויציטער וכו'. והפרש שגדע אם המתנת ענייתו הוא עבור שהקדוש ברוך הוא מתאוה לתפלתו של צדיקים או בהיפך עד שיתמקמק וכו', הוא כשאנו רואין בסדר ענייתו אשר נענה בשמחה רבה באהבה ובשפע רב, אז הפל יודעין שזה שלא נענה טרם כבלותו לדבר שהוא בחינת אמר משיב הרוח ונשיב זיקא וכו', הוא עבור שרובן העולמים מתאוה לתפלתו, אבל אם גם אחר התפלה לא נענה כי אם כמו שבקש ובצמצום, אז נוכל לומר אשר עבור זה לא נענה בשעת אמירתו בשביל שיתמקמק וכו', אבל אם נענה בשעת אמירה, זה ודאי שבחא דמתפלל בין כך ובין כך. ולכן שלמה המלך עליו השלום שאחר תפלתו נענה בשפע רב וכלם ראו שהיה

באהבה וחבה, שני שכינתו בפית אשר אם כבלותו, והכל זה נתעבב ענייתו ו בתפלתו ומתאוה אשר עבד אברהם שענו דבר כי אם פאשו שאפשו כל עקר בזכות אברהם ויצ הקדוש ברוך הוא לקבל פרס מדבו ון נענה טרם כלה דמתפלל אמר מש אמר ויהי הוא מן בשלשה אשר נענו נענה טרם כלה, דמתפלל, אבל ש בלותם לטעמים או יאמר ויהי הו הוא הוא אשר כן טרם כלה ל והנה רבקה יוצא כאן ותצא בשארי מקומות. כי בשבת אליעזר, כי האיש לקדם ואין טעמא כל כבודה יד, וכיותר רבך מעולם, ועל כן נד ובפרט בת מלך ו שם למלך, וכאם עתה על ידי תפלו בא הכתוב כמה ואשה סתם הנה רבקה הצדקת וכ

וכל הרצון לעולם באמת יודה
לדברינו אלה ודי בהנהגה מועטת
שלא להלאות הקורא האהוב
נאמן.

אמנם ספר הזוהר סתום וחתום
ונעלל מעץ כל חי. הנה הגם
אשר הראשונים כמו הקדוש
מוה"ם וקאנטי וחביריו והר"ם
גבאי ור' יהודה חייט פירשו כמה
מאמרים ובכפר הקדוש הרמ"ק
אשר יגע בעצמו בספר הזוהר
לפרש ממש בכל רמיותיו
ורקיק בו ממש כמו בספר חרדה.
אמנם אחי מי שלא טעם מעץ
החיים ומחכמת רבינו האר"י וזל
עולמי שושנה העמקים. כלם
מתמרים וחכו ממחקים, לא טעו
מעט ספר הזוהר. כי רבינו האר"י
ז"ל הגדול עצה והוסיף חכמה
ואהיר לון שבילי ורקיע כשבילי
דגהרדעי. כפליאות חכמה
האלהות באור טעמי חרדה
והנבונה אשר עליהם יטוב צירי
לחוח ספר הזוהר והעוסק
בספרי בעיניו יראה ויכלי יבין
אשר אין כח בשכל האנושי ואין
כח בעולם להשיג השגות שגורות
רקם אם לא אשר שלחו ה'
להאיר ולפתוח עינינו העורים
בספר הזוהר ומשם יראה עומק
המושג מתורתנו הקדושה הן
במקרא והן בש"ס. ספרא וספרי
חוספתא וברייתא וכמאמרם
הפליאות כמורשים וכדברי
רבותינו הקדושים אשר כל
דבריהם נחיסרו על דין
דאורייתא כדאייתא ב"מ כפרשת
פנחס דף רמ"ד ע"ב וכמה ישמח
ויגיל במאמרי רבותינו כפליאותם
והיודות אשר היו עד עתה
חמומים ומתומים. ויפקח ה' גלי
חושן העורן אשרינו שזכינו
לוה בבור האחרון הזה.

שלוך אברהם וכד אתגלי אברהם בהאי היכלא וכאשר נתגלה אברהם בהיכל הזה כדן
אמר לעלמא די הא ספוקא לאתזנא מניה עלמא ולאחתימא אז אמר לעולם די הרי יש
סיפוק לזון ממנו העולם ולהתקיים ובגין כך א"ל שר"י אקרי ומשום כך אל שר"י נקרא א"ל
שר"י לכלא ביה אל שר"י בו לכל וזמון קדשא בריך הוא למליא ליה ולאחנקא ליה
לזמנא דאתי ועתיד הקב"ה למלאותו ולחקן אותו לעתיד לכוז דכתיב ישעיה ס"ז למען חניקו
ושבעתם משר תנחמיה למען תמצו והתענגתם מזיו כבודה שד תנחמיה וזיו כבודה
כלא איהו בהאי היכלא הכל הוא כהיכל הזה וכדן בההוא זמנא כתיב וזו בזמן ההוא
כתוב בראשית כ"א מי מלל לאברהם הניקה בנים שרה דהא יניקא תלויא ביה באברהם
שהרי הניקה תלוייה באברהם.

יצחק דאיהו שמאלא דקדשא בריך הוא שהוא שמאל של הקב"ה אתר דמניה מתערי כל
דינין העלמא מקום שממנו מתעוררים כל דינים של העולם ואיהו דרועא דשמאלא שירוחא
דכל דינין והוא זרוע שמאל החחלה כל הדינים וכל דינין מתערי מתמן וכל הדינים
מתעוררים משם האי איהו נטיל ואחיד ההוא היכלא דאקרי זכותא זה הוא לוקח ואוחז
היכל ההוא שנקרא זכות לאתחברא דינא בדינא ולמהו כלא קשורא חדא להתחבר דין
בדין ולהיות הכל קשר אחר בגין דהאי איהו דינא דלעילא ורשימין דינין קיימין ביה
משום שזה הוא דין של מעלה ורשומות הדין עומדים בו והכא אתרשים שמא קדישא דאקרי
אלהים וכאן נרשם השם הקדוש הנקרא אלקים בגין דאית משום שיש אלהים חיים דאיהו
לעילא לעילא סתים מכלא שהוא למעלה למעלה סתום מהכל ואית אלהים דאיהו בי
דינא דלעילא ויש אלקים שהוא בית דין של מעלה ואלהים דאיהו בי דינא דלתתא ואלקים
שהוא בית דין שלמטה דהא הוא דכתיב תהלים צ"ח אך יש אלהים שופטים בארץ אלהים
עלאה רוא עליון סוד של דאלהים חיים כליל לאלין דלתתא וכלא איהו חד כולל לאלו
של למטה והכל הוא אחד.

ידיד

ביאור המאמר

נפש

רבה בוזא וכד אתגלי אברהם בהאי היכלא
דהיינו חסר אברהם באהבה זוטא כדן אמר
לעלמא די ד' ל היה ר"י סיפוק מוזן לעולם וז"ש
הא ספוקא לאתזנא מניה עלמא היינו שר"י
ולאחתימא היינו שם א"ל המחזיק העולם והיינו
על צד הנבונה הרחמנית ח"ש ובג"כ אקרי א"ל
שר"י שלא להסתכל אם ראויים או לא אלא לכלא
ביה.

וזמין קב"ה הוא הכינה למליא ליה מצד החסד
שאינו צריך תיקון אלא מילוי ולתקנא ליה מצד
הגבורה היכל זכות הנשרש בשם א"ל שיקרין רין
ומחמתק בחסד והיינו למען תינקו ושבעתם
משו"ד תנחומיה דהיינו בהינתן שר"י למען
תמוצו והתענגתם מזיו היינו א"ל והיינו אומר
שרה וזיו כלא איהו בהאי היכלא והנהגה בחינה
היכל אהבה הוא סוד שרה וחסד עליון הוא סוד
אברהם כמו יעקב עם היכל הרצון כנוכר לעיל
וכדן בהתוח זמנא כתיב מ"י מלל לאברהם
ודא' מרת מלכות בינה מלל לאברהם להתייחד
חסד בהיכל אהבה ולכך היכל זה מתמלא מחלב
והניקה בנים שרה שהם שאר ההיכלות למטה.
ואעפ"י ששרה לא ילדה אלא את יצחק לבר, עב"ז
בהיכל זכות שהוא סוד יצחק נכללים כל ההיכלות.
ולכך שייך הניקה בנים שרה בדריה שהם א"ל שר"י
שבהיכל אהבה כנוכר וז"ש יצחק דאיהו
שמאלא וגו' ונבורה ודא' ויצחק מורה על שחוק
ומיחוק הנבורה. וכשיאנה צוחקת, דינים מחענין

מינה ואיהו דרועא שמאלא הנקשר בגוף שיש לו
כמה בחינות כמה קשרים והיינו שרותא דכל
דינין וגו'.
האי איהו נטיל ואחיד ההוא היכלא
דאקרי זכותא שהוא היכל שנבורה המ' מתפשטת
בו והנהגה יחיד זה הוא דין בדין מורה חוק כולל
לז"א לאתחברא דינא בדינא ולמהו כולל
קשורא חדא וכל יחוד וקשר טוב והמשע בגין
דהאי איהו דינא דלעילא היינו הנבונה
דאצילות והרי שורש היכל זכות הנגלה וז"ש
ורשימין דדינא קיימין ביה ר"ל ששם כנבורה
רשימין ומשרשיין.

והכא ובאן בהיכל הזכות הפרטי שבהיכל הרצון
דברייתא אתרשים שמא קדישא דאקרי
אלהי"ם המורה על הדין והנבונה והענין שיש
כמה מדרגות לשם זה אית אלהי"ם חיים שהוא
בכינה אבל שם אין דינים ולכן נקרא אלהי"ם חיים,
רק שהדינים מתעוררים מהכינה ואית אלהי"ם
דאיהו דינא דלעילא הכוונה לנבונה דז"א
ואלהי"ם דאיהו בי דינא לתתא דהיינו
במלכות ראצילות וז"ל הרמ"ק אבל שם זה רשום
ברקות למעלה כנבונה ראצילות בענין ששם
אלהי"ם מורה על דין וחוק ובאצילות רשימתו
ברקות כנוכר. בגין דאית אלהי"ם חיים מקורי הדין
העליון מהכינה ושם יש שם אלהי"ם. אמנם הוא חיים,
דהיינו מקורות החכמה בעלמא חיים נמשכין שם
ובהתרחק שם אלהי"ם מחיים אשר בחכמה, יחנברו

לכן אנשי לבב אנשי גילי
וחכירי אחרי אשר הודיע ה' לנו
גילה לנו ע"י מלאכו האר"י ז"ל
והראה לנו מבוא שער דרך פתחי
חכמה אור וחזקו וראו ראו
ותדעו לעסוק בתורת האר"י ז"ל.
אשר מי שלא ראה אור תורת לא
ראה מאורות מימינו ואם לא
עכשיו אימתה כמאמר ר"ש
לחברייא ברוש אד"ר תניא אמר
רבי שמעון לחברייא עד אימתא
נתיב בקיומא דחד סמכא (עיינן
פרק ג' משבית הכלים) כתיב
על לעשות לה' הפרו תורתך
יומין ועירין ומרי דתוכה דחיק
וכו'. והנה רבים מן החבירים
מתיראים לנפש לעסוק בעץ
החיים לטיל בפרס הגן שלא
יארע להם ת"ו כמעשה אחר
בפרט מה שהוהי מזהר"ו ז"ל
בעצמו בהקדמת עץ החיים וז"ל
בקיצור ועיקר מנחתו בוריעת

ספר גזר

ע"ה פ"ו ע"ב ז"ל

רבי יהודה אמר כד עבדו ישראל ית עגלא כאשר עשו ישראל את העגל מה כתיב שמות ל"ג ומשה יקח את האהל ונשה לו מחוץ למחנה. מאי טעמא, בגין דחמא משום שראה יצר הרע דהוה אזיל בנייהו שהיה הולך ביניהם אמר משה, סטרא דקדושה לא תשרי בנו סטרא דמסאבא צד הקדושה לא תשרה בתוך צד הטומאה. רבי אלעזר אמר כל זמנא דסטרא דקדושה שלטא סטרא מסאבא לא יכיל לשלטאה ואתכפייא קמיה כל זמן שצד הקדושה שולט צד הטומאה אינו יכול לשלוט ונכנס לפניו ועל דא תנינן ועל זה למדנו כל זמנא דירושלם תהיה מלאה צור חייבתא תהא חרבה כל זמן שירושלים תהיה מלאה, צור החוטאת תהיה חרבה.

76 פתח ואמר בראשית כ"ד ותאמר אל העבד מי האיש הלזה ההולך בשדה לקראתנו, ויאמר העבד וגו'. מה כתיב לעילא מה כתוב למעלה ותשא רבקה את עיניה ותרא את יצחק ותפול מעל הגמל. האי קרא אמאי אצטריך למכתב באורייתא פסוק זה למה היה צריך לכתוב אותו בתורה ותו, וכי בגין דחמת שפירו דיצחק אתרכינת מנגמלא ועוד, וכי משום שראתה יפיו של יצחק נפלה מעל הגמל אלא האי קרא רזא איהו אלא פסוק זה סוד הוא ת"ת. בשעתא שמשאת רבקה לגבי יצחק שעתא דצלותא דמנחה הוה בשעה שהגיעה רבקה ליצחק, שעת תפילת מנחה הייתה ובההוא זמנא דינא אתער בעלמא ובזמן ההוא דינים מתעוררים בעולם וחמאת ליה ברוגזא דדינא קשיא וראתה אותו כרוגז הדין הקשה וחמאת דהא סיום דרוגזא קשיא איהו גמל לתתא ודא איהו רזא דמוחא וראתה שהסיום של הדין קשה הוא הגמל למטה וזה הוא סוד המוות ובגין כך אתרכינת ואשמיטת גרמא מההוא גמל משום כך ירדה והשמיטה את עצמה מהגמל ההוא דהא כד אסתכל דינא קשיא ההוא גמל אתתקף כי כשהדין קשה מסתכל מתחזק הגמל ההוא ובגין כך אשמיטת גרמא מניה משום זה השמיטה עצמה ממנו ולא יתבת תמן ולא ישבה שם. **L**

ת"ת. האי גמל היינו רזא דכתיב הנמל הזה הוא סוד שכחוב, משלי י"ט וגמולו ישלם לו. דא גמול דאינון חייבייא זה גמול של אלו החייבים דכתיב אוי לרשע כי גמול ידיו יעשה לו. והאי איהו גמל דקיימא לאכלא כלא ולשיצאה כלא וזה הוא סוד הנמל שעומד לאכול הכל ולכלות הכל והאי איהו זמין תדיר לקבל בני נשא וזה הוא מוכן תמיד נגד בני אדם ובגין כך האי מאן דחמי בתלמיה גמל אחמיו ליה מוחא דאתגזרת עליה ואשתזיב מניה ומשום כך מי שרואה בחלומו נמל, הראו לו מיתה שנזר עליו וניצל ממנו.

ידיד

ביאור המאמר

נפיש

שאצ"ל שכאשר בנו את המשכן נסתלקו הקליפות, אלא אפי' אהל מדרשו של משה לא היה בתוך בני ישראל אם היה יצה"ר ביניהם. ר"ל דלאו דוקא קדושה ממש כמו המשכן, אלא אפי' סטרא דקדושה לא תשרי בגו סטרא מסאבא ולא דוקא מוחא בדקאמר ח"ק אלא אפילו היצה"ר ושטן המשטין להתטיא לא היו ביחד עם הקדושה. ר' אלעזר אמר ור' אלעזר פליג אכלהו שטעם שמישה יצא מהמחנה הוא מפני גויפת ישראל, ואין לומר שהסתלק בגלל שהייתה טומאה ביניהם כי מפני צד הטומאה אין קדושה מסתלקת אלא ארובה כופה אותה כמנין הגלות כדמסיק וע"ד תנינא וגו' כי כשישראל עומדים בקדושתם, הטומאה נכנסת לנוקבא דתה"ר. מהרמ"ק.

דדינא קשיא בחוקף מדה הנבורה, שעם היוחס קדושים הם דינים קשים לפי שמשחלשלים מעצמם עד החצונים עד בואם אל סיומא דרוגזא קשיא שהוא שליח הפעולה בעולם הנשמי דהיינו נחש גמל שגופו עקום כנחש. **ודא איהו רזא דמותא** כלומר המות הנפעל בהחצונים הוא ע"י הכח הזה. ונודע שרבקה היא בסוד נקבא מלכות ופעולתם כפי פעולות הוכר והיא נקבה השמאל ובראות רבקה שהוכר הנגדי לה היה יצחק בחוקף הדין כדי שלא להניק לחצונים, נטהרה מהחצונים והיינו **ותפול מעל הגמל** והכוונה מסתלקת. ור"ש ובג"כ **אתרכינת כלומר**, כתרנומו שאין וחפול נפילה ממש שהיא עליונה אלא **אתרכינת** כלומר **אשמיטת גרמא** דהיינו שנטהרה כדי שלא תניק לחצונים. מהרמ"ק.

ת"ת. האי גמל היינו רזא דכתיב וגמולו והם סוד הקליפות הגסות המקבלות מן הדקות לפעול הגמול לבני אדם על מעשיהם הרעים: והנשמיים זה ענין נשמי קרוב לבני אדם. ור"ש **והאי איהו זמין תדיר לקבל בני נשא** או להחטיאם או להענישם

שייך לך רל"ו ע"ב
ואיהו תוקפא דשמשא
ודבהבא דשמשא פי' כי אהרן הוא מצד הימין הנקרא כח, כי כל הכח הוא כימין. ושמשא שהוא בת"ת כל חתו הוא ברוזע הימין. ור"ש ואיהו תוקפא דשמשא. וא"כ הנה הרהבא אתי משמשא כנ"ל דתוקפא דשמשא אחוי דהבא, נמצא בי כין דאשתכח האי דהבא דמחמן נפיק סוספיחא ואשתכח בידא דאהרן הנקרא תוקפא דשמשא לכן בכח זה הך סוספיחא דדהבא הנקרא שור. עכ"ל דהת"ו.

שיין לרן ר"מ ע"ב

ועיד זמין קנ"ה וכו'
מיסודין אחרנין הענין כי יסוד יושלים וכהלי הכית כולם רמו לכות העליונים ורומיים בסוד מרת המ' אמנם לעולם יסודותיה הם בכתינת התחנות ששולטים שם החצונים לפגום ולזה היה כת לס"מ ליכנס ולהחריב מפני שרמו הבית אל כתינת למעלה שהוא מחריבה בהמשכת הדין שם ויניקתו ממנה וביטול תיקויו ותכשיתי הבחינה ההיא הוא חרבנו אמנם לעתיד יהיה מבחינות עליונות דהיינו טוד בחינות המלכות מהתכמה כמי"ש ה' בתכמה יסוד ארץ. ומשם ארניה ובחינותיה

ספירים מאירים שאין אורו מבהה כלל שעל בחינה זו לא ישלטו השונאים כלל ויש דאלץ אינו יסודין וסמכין חקיסין עלאין דלית להון חלישו כקמאי ר"ל שאין שום פגם מגיע שם כלל. יכולו שאר עמין למשלט עליהו מפני שימצא שם מיעוט הלבנה וחרבן אורה והיינו בנות דלית בה נהירו עלאה כדקא יאות דהיינו מתוך התכמה העליונה מאירה הנקודה האמצעית וגם כל שש קצוות שהלבנה מאירה וחסרה בהם יהיו מאירים מן החכמה. ויש על אותם הבחינות אבל אלץ יהון נהירין מגו נהירו עלאה. ומשקען גו חוומי דהיינו מו' ספירות שבכינה שכה סוד התהומות ובחינה זו היא נכנסת בעמקי הבינה ומאירה שם מהתכמה בסוד הרעת ולכן לא יכלין לשלטה עליהו שאין שם אחיה לחצונים כנוכר. ומצאו בחינה אלו סאירות לעילא שם במ' שתתמלא הלבנה ולמטה בכחינות המבלשות באכני יסוד המקיש הגשמיות ממש. ויש דינהרן לעילא ותחא.

ת"ח. האי סטרא דמסאבא אקרי הכי צד השומאה הזה נקרא כך דגרים מיתה לכל עלמא שנורם מוות לכל העולם והאי הוה דאסטי לאדם ולאתתיה וזוהו שהסית לאדם ולאשתו וההוא דרכיב עליה איהו סמא"ל וההוא שרוכב עליו הוא סמ"אל ואיהו אתא למטעי עלמא וגרם מותא לכלא והוא בא להטעות את העולם וגרם מיתה לכל ובגין כך אתא ושליט על כלא ומשום זה בא ושלט על הכל אדם איהו אמשיך ליה לגביה אדם הוא שמשך אותו אליו וכיון דאיהו אמשיך ליה לגביה כדין איהו אתמשך אבתרייהו עד דאסטי לון וכיון שהוא משך אותו אליו אז הוא נמשך אחריהם עד שהשטה אותם ובגין כך ולכן אמר שלמה משלי ה' ואל תקרב את פתח ביתה, דכל מאן דאתקריב לביתה כדין איהי נפקת ומתקשרת ואתמשכת אבתריה כי כל מי שקרב לביתה אז היא יוצאת ומתקשרת ונמשכת אחריו ועל דא רבקה כד חמאת דהוה ליה לאתדבקא בסטרא דדינא קשייא ולכן כאשר ראתה רבקה שהיה לו להרבק בצד הדין הקשה כיון דחמאת ליה ליצחק ברזא דדינא קשייא כיון שראתה את יצחק בסוד הדין הקשה ויחמאת דמהוה סטרא נפק דינא אחרא חקיפא וראתה שמאותו צד יצא דין אחר חזק מזהוהמא דדהבא מזהמת וזהו כד חמאת האי וכאשר ראתה את זה מיד ותפול מעל הגמל, בגין לאתרפויי מן דינא ומהוה זוהמא כדי להתרפות מן הדין ומן הזוהמא ההיא. כתיב ישעיה ס"ו קול ה' משלם גמול לאויביו מהוה זוהמא מהוהמא ההיא. L

ת"ח. כד עברו ישראל הוה עובדא וגרמו להוה חובה כאשר ישראל עשו אותו המעשה וגרמו לחטא הוה מאי טעמא עגל ולא סטרא אחרא מדוע עגל ולא דבר אחר ואי תימא דאינון ברירו עגלא ואם תאמר שהם כחרו עגל לאו הכי, אלא אינון אמרו לא כך אלא הם אמרו, שמות ל"ב קום עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו. ואהרן, רעותיה הוה לאעכבא לון רצונו היה לעכב אותם. אלא ודאי עבדתא אתעביד כדקא חזי העבודה נעשתה כראוי

ידיד ביאור המאמר נפ ש

יקרב אל החומר אין נחש כרוך אחריו ועיד רבקה וכו' השחא מתרץ מה דקשה ליה לעיל ואמר כד חמת דהות לה לאדבקא וגוי' ראתה בעצמה שהיא הנקבה מרכבה לבחינת המ' כשואר יונקה מן הדין. ויש כיון דחמת ליה ליצחק ברזא **דינא קשיא** וירעה השתלשלות הנבורה בכל הכחות עד למטה. ויש וחמת דמהוה סטרא נפיך דינא אחרא תקיפא מזהמת דדהבא שהוא השתלשלות החצונים השמאליים שיש סיני כספי סהם ישמעאל ותולדותיו ויש סיני זהוב שהם עשו ותולדותיו וכד חמת האי מיד ותמול מעל הגמל ר"ל פירשה עצמה מכל כחות החצונים המפתים האלה שהם מצדה שהיא נקבה ואלו נגדיים אליה בחצונים נקבה ג"כ ולא שתקנה מכל. וכל אלה לאתרפויי מן דינא, מההוא זוהמת כלומר להקל כל מה שאפשר חזק החצונים שבזו קצה תיקון. תרע שהרי הכתוב החשיבו והיינו או' קול ה' משלם גמול לאויביו. רצה בזה שהקב"ה פועל שליחות גמול למטה בזה. ועם היות שאין פעולה נמשכת ע"י זו אלא ע"י הזכר המשפיע על הנחש עכ"ז עשה הכתוב ממנה עיקר, אי"כ בכישולה קצת יהיה ביטול הזכר ג"כ. מהרמ"ק זלה"ה.

ת"ח. כד עברו ישראל ההוא עובדא היינו מעשה העגל. ולא אמר כד עברו ית עגלא, מפני שרעת ר"ש בפי' בלק כינוקי שלא עשו ישראל העגל. לכך אמר ההוא עובדא, ר"ל איוה חטא המתייחס אליהם יהיה מה שיקרה. והיינו אומרו **וגרמו לההוא חובא** כלומר, נרמה מה היתה שם או שלא מהו או שראו ושמוהו **ואהרן רעותיה הוה**

נהיינו שאמר חריר **האי מאן דחזי בחלמיה גמל וגוי'** מפני שאם הבוונה שימות ממש היה ראוי שירכוב על הגמל וישארו הגמל. וכיון שראוהו לבר מורה מיתה וניצל ממנה שלא הויק.

ת"ח. האי סטרא דמסאבא וגומר קשיא ליה כי רבקה היה לה להתרחק מסמאל הרוכב על הגמל שהוא למעלה כי נמל אינו פועל אלא מכח רוכבו. לז"א כי עיקר השומאה הוא כח זה הפועל הרעה ויש האי סטרא דמסאבא שהוא הנשמי הם היכלות השמאיים. איקרי הכי נמל על שם שהנמל מתנשם להשיג בגשמי ולבא על בני אדם הוא הכח הזה. ויש **דגרים מותא לכל עלמא והאי הוה דאסטי לאדם ולאתתיה** שלא היה יכול סמאל הרוחני למצוא מקום להשעותם ולהביאם אל המות אלא ע"י הכח הזה. ויש **וההוא דרכיב עליה סמאל** שהוה רוחני ואינו יכול לפעול אלא באמצעות זה הכח הנשמי. ויש **ואיהו אתא למטעי עלמא** הוא היצה"ר המחטיא שואב כח מסמאל כי יצה"ר הוא מהנחש. ויש **ובג"כ אתא ושלט כלומר**, מפני שנודמן לו הנחש שאם לא בן לא ה' לו כח לשליט באדם ובאשתו שהם נשמיים למטה. ועוד אעפ"כ הוא רוחני בערך האדם הנשמי וכיון שאדם נוטה אחר חומרו **כדין איהו אתמשך אבתרייהו עד דאסטי לון** כי החומר לנחש כמו בית לנקבה נחש, וסמאל הוא הזכר. ולזה אין כח אפילו לנקבה אלא למי שיקרב אל ביתה דהיינו החומר, ואז תצא היא ותפגע בו. ויש **ואל תקרב אל פתח ביתה** שהוא פתח שהצא היא ותפגע בו. ויש **כדין נפקא ומתקשרת ע"י** שנמשך אחר החומר שכל זמן שלא

לברר בחינת הבין דשבירה⁷⁶, והנה המ"ה דא"ק הפנימי המאיר לחוץ במצח יכונה לאברהם זקן (נ"ל), ואין בזה חשש הגם שלא מצאתי זה מפורש, כיון שהיסוד של זה הדבר הוא אמיתי מקובל מותר להסמיכו על דברי תורה, וזה סוד ואברהם זקן (רצ"ל המ"ה דאדם קדמון) בא בימים (ר"ל בא והאיר לסוד הימים ימי עולם הם המלכים) והו"ה (יכונה להמאציל עיין מ"ש לעיל בפרשת וירא, וג"כ יאמר הו"ה בכאן להתעוררות והשתתפות מדת הרחמים, ואמר והו"ה הוא ובית דינו כי מקודם היה רק בדין על כן נשברו) ברוך את אברהם (מלשון ברכה כפשוטו, ומלשון המברין את האילן [נלאים פ"ז מ"א] שהברין המאציל והרכיב את אברהם אב"ר מ"ה) בכ"ל (הוא בחינת בין שגשבר), וז"ש רש"י בכל בגימטריא בין, וכן יתפרש למאן דאמר בת היתה לאברהם ובכל שמה [ב"ב טז:], והבין.

76 ויאמר הו"ה אלקי אדוני אברהם הקרה נא לפני היום ועשה חסד עם אדני אברהם. יתפרש דהנה אברהם עשה את העבד שליח ליקח אשה ליצחק, ולמה לא שלחו יצחק בעצמו כיון שאליו ראוי לעשות המצוה בעצמו רק שלא יכול לצאת לחוץ עכ"פ היה נלח לשלוח את העבד. רק דידוע הוא דדכורא הוא במדת החסד ונוק' היא מצד הדין וגבורה. והנה יצחק היה מסטרא דגבורה ולא היה יכול ליקח אשה, כי יתדבקו דינא בדינא, וכמ"ש

בזהר⁷⁷ שאמרה רבקה מי האיש הלזה וכו', דאתדבקא דינא בדינא לא בעינא, ויאמר העבד הוא אדוני, שכבר נמתק באברהם בעקידה כנודע [וזה"ק ח"א קי"ט ע"ב], ולפי זה יצדק שאברהם דייקא היה עיקר בשליחות הזה להתהוות ענין השידוך על ידי מדת החסד ולא יתדבקו דינא בדינא, והנה העבד הנאמן הצידי הנאמן לשולחנו ידע בדבר היטב כי היה דולה ומשקה מתורת רבו [יומא כח:], אמר בתפלתו הו"ה אלקי אדוני אברהם דייקא, הקרה נא לפני היום דייקא, מדת יום דרגא דחסד ולא מדת לילה דרגא דפחד יצחק על כן כהו עיניו מראות [להלן כו א:], והנה להיות אעפ"כ הדברים מגיעים ליצחק, הוצרך להמתיק דינו, דהנה סוד הדינים הם ש"ך ה' גבורות, ה' פעמים דייין גימטריא ש"ך, ונמתקים בחס"ד אברה"ם חושבנא דדין כחושבנא דדין, וז"ש העבד הנרצה ועשה חסד עם אדוני אברהם, רצה לומר תצורף חס"ד עם תיבת אברה"ם ויתמתקו הש"ך דינים דפחד יצחק, והבין. ובוזה יובן כוונת המדרש [ב"ר פ"ס ב] ועשה חסד עם אדוני אברהם, התחלת גמור. ואנחנו לא נדע מה כוונתו, אך הוא דהוקשה לו הרי עיקר החסד מגיע ליצחק, וגם למה הזכירו בשמו אברהם, אך הוא שאמר כמו שהתחלת על ידי העקידה להמתיק הדינים דיצחק על ידי חסד אברהם, גם היום עשה חסד עם אדוני אברהם, שעל ידי חס"ד אברה"ם (בגימטריא ש"ך).

ביאור הצבי והצדק

שהם בחי' ע"ב עם בחי' ס"ג וכו' ולכן מרוב האור שיש שם בזה המצח ע"י הוויג הנ"ל יצא אור חדש ממנו ולמטה שהוא שם מ"ה החדש. 77 (סג) וזה"ק ח"ב רל"ו ע"א, רבקה כד חמאת דהוה ליה לאתדבקא בסטרא דדינא קשיא, כיון דחמאת ליה ליצחק כוזא דדינא קשיא וחמאת דמהווא סטרא נפק דינא אחרא תקיפא מוזהמא דדהבא וכד חמאת האי מיד ותפול מעל הגמל בגין לאתרפווי מן דינא וכו'.

יתמתקו הש"ך דינים יוקיד עלמא בשלה בדינא, ולכך עשה מדו ויוסף אברהם ויקח לפרש ברמו קדם מאמרינו אבו מסוד יסוד המתקן אברה"ם אב"ר מ"ה, רב"ן, ולקחה לו הדכורא ובין נוק', רב"ן בלי תיקון, ונ מעשה הקטורת (גם מעשה הקטורת), וה כי כללות הניצוצין ז' מלכים וד' אחו ותבונה, עיין כל זה הכלים⁷⁸, והנה בכ על ידי הקטורת נז לחיבור המ"ה התז ויוסף אברה"ם, היי בכל יום, ויקח אש קטורה היינו מעשו קטורה אתון קט"ו בחינות מניצוצין ד

פד ז"ל שם פ"ב מ"ה גם בחינת היותן נחל נתבאר סדר יציאת ז המלכים שהם זעיר וז עלאין וישטות סך הכ נתבררו, ומהסיגים שלו הקטורת שהם י"א או כנ"ל שיררו ולא יכל נתונים תוך הקליפות הקטורת.

סו אגרא צבלה
בגמור
מן רב צבי אלימלך שפינא צבלה
גיאור צבלה וגבצוק גוג"ל צבי אלימלך פאנצ' פאנצ'אל

יתמתקו הש"ך דינים שהם מבחינת יצחק ולא יוקיד עלמא בשלהובי כאשר יתדבק דינא בדניא, ולכך עשה סימן במים בחינת החסד מדת אברהם. L

ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה. יש לפרש ברמז נסתרות לדי' אלקינו, כבר קדם מאמרינו אברה"ם רמז למ"ה החדש, מסוד יסוד המתקן המלכים דמלכות, ורמז אברה"ם אב"ר מ"ה, והנה הוא המברר ניצוצין דב"ן, ולקחה לו לאשה להיות מ"ה בסוד הדכורא וב"ן נוק', והנה נשאר עדיין ניצוצין דב"ן בלי תיקון, ומתבררים בכל יום על ידי מעשה הקטורת (גם בזמן הזה על ידי אמירת מעשה הקטורת), והם סוד י"א סימני הקטורת, כי כללות הניצוצין הם מ"א בחינות, דהיינו ז' מלכים וד' אחוריים דאבא ואימא ויש"ס ותבונה, עיין כל זה בעץ חיים בשער שבירת הכלים^{סד}, והנה בכל עת שמבררים הניצוצות על ידי הקטורת ניתוספים בחינת ב"ן להיות לחיבור המ"ה החדש, וזה יש לפרש הרמז, ויוסף אברה"ם, היינו אב"ר מ"ה החדש מוסיף בכל יום, ויקח אשה היינו ניצוצי ב"ן, ושמה קטורה היינו מעשה הקטורת, ואפקה בלשון קטורה אתון קט"ר ו"ה, היינו שמקשר י"א בחינות מניצוצין הנדחים על ידי י"א סימני

הקטורת והבן, והש"י יצילנו משגיאות ויראנו נפלאות^{סד}.

ויוסף אברהם ויקח אשה וכו'. תיבת ויוסף אין לו ביאור לכאורה, ומה היה חסר לומר ויקח אברהם עוד אשה וכו', ונ"ל דהוא להורות שהוסיף על מצות עשה דאורייתא מצות עשה דרבנן היינו לערב אל תנח"ס, שהמצוה הזאת היא הוספה למצות עשה של תורה, וכן הוסיף אברהם אבינו, כי המצות עשה דאורייתא כבר קיים, דלמאן דאמר שהיה לו בת [ב"ב טז:] קיים כבר, ואפילו למאן דאמר שלא היה לו בת, לא היה צריך מדאורייתא ליקח אשה דכבר נאמר לו כי ביצחק יקרא לך זרע [להלן כא יג] ושאר הבנים לא יתייחסו אחריי, והא ראייה ששילחם מעל יצחק בנו בעודנו חי, אך הוסיף לקיים המצוה דרבנן לערב אל תנח.

ויצחק בא מבוא באר לחי ראי וכו'. להבין מה מלמדינו הפסוק הזה, כי לא נפקא לן מידי מזה מהיכן בא, ובפרט שנצחיות התורה תלמוד לאדם דעת בכל מקום ובכל זמן, יש לרמז דהנה ידוע עיקר העבודה היא שמתת העבודה (עיין בברטנורה שכר מצוה מצוה^{סז}), והנה לפעמים יבא לאדם שמחה בעבודת י"י אשר לא עמל בה ולא גדלה, אך

ביאור הצבי והצדק

סד) פירוש זה כתב גם בספר רגל ישרה ערך קטורת (עמ' ר"א).

סז) יבמות דף סב: דתניא רבי יהושע אומר נשא אדם אשה בילדותו ישא אשה בזקנותו היו לו בנים בילדותו יהיו לו בנים בזקנותו שנאמר (קהלת י"א ו') בבקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ירך כי אינך יודע אי זה יכשר הזה או זה ואם שניהם כאחד טובים.

סח) אבות פ"ד ב', ששכר מצוה מצוה, פי' הרע"ב שכל מה שאדם משתכר ומתענג בעשיית המצוה נחשב לו למצוה בפני עצמה ונוטל שכר על המצוה שעשה ועל

סד) ז"ל שם פ"ב מ"ת, הנה נתבאר מה שנפל מאו"א גם בחינת היותן נחלקים לדי' פרצופים כנ"ל, וגם נתבאר סדר יציאת ז' מלכים, ונמצא כי ירדו ז' המלכים שהם זעיר ונוקבא ועוד ד' אחוריים דאו"א עלאין וישסו"ת סך הכל הם י"א בחינות שירדו ומהם נתבררו, ומהסיגים שלהם נעשה קליפות והם י"א סמני הקטורת שהם י"א אורות שנשארו מאלו הי"א בחי' כנ"ל שירדו ולא יכלו אורות אלו להתברר ונשארו נתונים תוך הקליפות כמבואר אצלינו בסוד פטום הקטורת.

וכו',
ועבד
קידה
צדק
הזה
ולא
זעיר
זלה
ולתו
נא
ולא
צינו
צי"כ
ינו,
ה'
ס"ד
ז"ש
הם,
ז"ם
בזה
עם
נדע
יקר
שמו
ידי
זסד
הם,
(ד,

אור
זרש

ליה
ליה
נפק
האי

מִשְׁפָּטוֹ: יֵאָמֵר כִּי חָרְבָה וְשִׁלְוָהּ בָּהּ
 מִבֵּית מֶלֶךְ זָכָחִי רִיב: דַּעֲבָד־מִשְׁפִּיל →
 יִמְשַׁל בְּבֶן מִבֵּישׁ וּבְתוֹךְ אֲחִים יִחְלַק

רש"י

(ה) טוב פת חרובה ושלווה בה. טוב היה להקני"ה להמריב צימו ועירו והיה בשלום מעצרותיהן של ישראל: מבית מלא זכחי ריב. שהיו מקריעין זכחי ריב צימו: (ב) עבד מושכיל וגו'. על שהשכיל נצודנר לפסוע שלש פסיעות

מצודת ציון

(א) פת. חתיכת לחם, מלשון פתחת אותה פתים (ויקרא כ ו): חרבה. יבשה:

(א) טוב. יותר טוב לאכול פת חרבה בשלום, משיהיה לו מלא הבית בשר זבוח בריב וקטטה: (ב) בבן מביש. בכך האדון אשר הוא מלא מדברי בושה:

יחלוק נחלה. העבד הזה יקח חלק נחלה בתוך האחים כאילו היה אחד מהם:

אבן עזרא

שיוכל למשול ברוחו: (א) טוב. הרבה למושלים ברוחם, כפת חרבה שיש שלווה בה: מבית מלא

רבנו יונה

חז"ל הראוי לנו לא יאבד ממנו. ועוד אמר: א טוב פת חרבה ושלווה בה מבית וגו'. גם זה על בחירת השלום, שלא יבקש אדם להתגבר על אחיו בחלוקת הנחלה. כי טוב המועט בלא ריב ועירעור מן המרובה ועליו מצה ומריבה, וכך אם נושים באדם ורוצים לגבות מנכסיו אל ישחדל להתגבר ולדחותם כח ידו, כי טוב המעט שישאר לו בלא עירעור, ויותר ימצא בו נחת רוח מבית מלא זכחי ריב. ובא שלמה ע"ה למשוך דעות בני אדם לבחירת שלום מצד

מדרשי חז"ל

(א) טוב פת חרבה וגו'. כתיב "ויאמר בלעם אל בלק בנה לי כזה שבעה מזבחות" וגו', ולמה שבעה, כנגד שבעה צדיקים שבנו שבעה מזבחות ונתקבלו, אדם והבל ונח, ואברהם, ויצחק ויעקב, ומשה לא נאה לך שעובדים אותך שבעים אומות ולא אומה אחת. השיבה רוח הקודש: טוב פת חרבה, טוב נמחה כלולה בשמן וחרבה, מבית מלא זכחי ריב, שאתה רוצה להכניס מריבה ביני וביני בני. (תנחומא). א"ר יוחנן: טוב פת חרבה, זו ארץ ישראל, שאפילו אוכל אדם בה פת ומלח בכל יום וזר בתוכה, זוכה לעולם הבא. מבית מלא זכחי ריב, זה תוך לארץ שהיא מלאה חמסים וגזלות. (ילקוט"ש).

(ב) עבד מושכיל וגו'. זה אליעזר. ומה היה השכלתו, אמר:

נושאי הפרק

- (א-ד) ההצלחה המדומה ושבח הזריזות הטובה.
- (ה-י) הנהגות בין אדם לחבירו וממה להזהר.
- (כא-כח) הכסיל ומגרעותיו, ושבח החכם.

מִשְׁפָּטוֹ: יֵאָמֵר כִּי חָרְבָה וְשִׁלְוָהּ בָּהּ
 מִבֵּית מֶלֶךְ זָכָחִי רִיב: דַּעֲבָד־מִשְׁפִּיל →
 יִמְשַׁל בְּבֶן מִבֵּישׁ וּבְתוֹךְ אֲחִים יִחְלַק

נחלה: ג מצרף לכסף וכור לזהב ובהן
 לבות יהוה: ד מרע מקשיב על שפת און
 שקר מזין על לשון הות: ה לעג לרש חרף

ישתלמ בברא מבהתנא
 ובינת אחי נפל
 ירוחתא: ג צרפא נקו
 לסאמא וכורא לדהבא
 ואלהא בדיק לפיא

דגברא כישא צית לספותא דעאתא שקרא ורגלותא על
 רש"י

למלאכמו, וכן הכור לזקק הזהב, אבל הלצנות הקציה
 זוקקן וזומנן ויודע מחשבותן: (ד) מרע, רשע
 מקשיב על שפת און שקר, מקבל לשון הרע
 ועידי שקר: מזין, מאזין, מי שהוא מסקר מאזין
 על לשון הוות:

מצודת ציון

(ג) מצרף, וכור, שמות הכלים אשר יתיכו בהם הזהב
 והכסף: (ד) מזין, כמו מאזין, רוצה לומר מקשיב באזני
 הוות, ענין שבר רעה, כמו מדבר הוות (פסלים ג' א):

כי איש שקרן מאזין לשמוע לשון הוות
 ולומר לומר אהובים המה זה לזה ולא יתפרדו: (ה) חרף עושהו, כי בלעגו כאילו

אבן עזרא

(גיה) מצרף, מרע, לעג, סר, ד' דבקים: מצרף, מין כור: מזין, הראוי מאזין, כלומר יש מצרף לכסף וכור
 רבנו יונה

הות, וביאור הענין, כי כ' כתות לשון רעה, האחת
 כת זדים כי ענין מרע בעל זדון הלב, והשנית כת
 שקרים, וטעם הדבר, כי בעל זדון הלב מאשר יחפץ
 שימצאו המומין והאשמות בבני אדם יקשיב ויאזין
 עליהם כאשר יספרו אותם על חברו, ויאמין לדברים,
 כי כן דרך החפץ בדבר יטה לבכו להאמין בו, וכל
 שכן שיטה אזנו להקשיב ולהאזין עליו, וכן השקרן,
 על דרך אשר לא הורגל לדרוש על האמת ישים
 הדברים שישמע בלבו ויקבלם מבלי מחקר, כי לא
 יחוש לכון הדברים אל האמת אשר ישים בלבו
 וכאשר יספר ויגיד, והמדה ההגונה בענין הזה שישנא
 האדם להקשיב ולהאזין על לשון הרע, ואם ישמענו
 לא יאמין בו ולא יספרנו, ולא ימנענו באהבת חברו
 ובכבודו מספק, עד שיתברר אליו באמת, אכן יחוש
 לדבר בלבו וישמר מאשר נאמר עליו הלשון הרע,
 וכן או"ל לשון הרע אף על פי שאין ראוי לקבלו אך
 יש לחוש עליו: ה' לעג לרש חרף עושהו שמח
 לאיד לא ינקח, הלועג והמכזה לרש מראה בדבריו כי

מדרשי חז"ל

עושהו, ואם ליהוה מה שכרו, א"ר אסי: עליו הכתוב אומר
 מלוה ה' חונן דל ומכבדו חונן אביון, (ברכות יח.), מת
 תופס ארבע אמות לקריאת שמע, דכתיב: לועג לרש חרף
 עושהו, (פסוה מג:).

(ג) מצרף לכסף, כלי טורפין זו כסף ועושין
 אותו מאפר מקלה על גבי חרס, קרוי מנרף: וכור
 לזהב, כלי טורפין זו ארץ הזהב, כלי טורפין זו
 ארץ הזהב כמו קדירה טורה, קרויה כור: מצרף
 לכסף וכור לזהב, המנרף עשוי לנרף כסף

מצודת דוד

(ג) מצרף, הכסף והזהב, כאשר מי ירצה לדעת כמה
 יש בהם מן הסיגים יקח ממנו במשקל ידוע וישימו
 בכור והסיג ישרף ונשאר הכסף והזהב נקי ובוה יבחן
 הכל, אבל לבות בני אדם יבחנם ה' הטובה היא אם
 רעה: (ד) מרע, איש רע מקשיב לשמוע דבר און ושקר,
 ולומר לומר אהובים המה זה לזה ולא יתפרדו: (ה) חרף עושהו, כי בלעגו כאילו

לשבור בני אדם ולהרע להם, ורוצה לומר אהובים המה זה לזה ולא יתפרדו: (ה) חרף עושהו, כי בלעגו כאילו

כשתפול לפניו הנחלה ילמד שכל וחריצות, כי קודם
 הגיעו להשכיל ג מצרף לכסף וכור לזהב ובוהן
 לבות ה'. הצורף יבדיל ויפריש כל הסיגים, לא יותר
 מהם עם הכסף והזהב: ובוהן לבות ה'. כל
 מדות הלב ומחשבותיו, וכאשר יבחון אחת מהנה לא
 נעדרה מבחינתו, וישקול הרעות עד תומם כנגד
 הטובות, ולפ"כ ישפוט את הלב אם טוב ואם רע, כי
 מעלת האדם לפי מעלת הלב במדותיו ומחשבותיו
 וכאשר אז"ל רחמנא לבא בעי וכתיב כסף נמאס קראו
 לך (ירמיה ו' ל), כי מאס ה' במבטחין (שם ב' לו), כי
 הלב אשר לא שם ה' מבטחו ויבטחו באדם, נמשל לכסף
 נמאס שסיגיו מרובים וימאסוהו הצורף, כמו שכתוב
 למעלה מזה לשוא צרף צרוף ורעים לא נתקו (ירמיה ו'
 כט): ד מרע מקשיב על שפת און שקר מזין וגו'.
 איש מרע, והוא שם דבר, כמו ושניהם המלכים לבכס
 למרע (דניאל יא' כו), ועל דרך ראני תפלה (תהלים קט' ד)
 איש תפלה, או יהיה מרע שם החואר כמו חנף ומרע
 (ישעיה ט' טו), שקר מזין איש שקר מאזין על לשון

כשתפול לפניו הנחלה ילמד שכל וחריצות, כי קודם
 הגיעו להשכיל ג מצרף לכסף וכור לזהב ובוהן
 לבות ה'. הצורף יבדיל ויפריש כל הסיגים, לא יותר
 מהם עם הכסף והזהב: ובוהן לבות ה'. כל
 מדות הלב ומחשבותיו, וכאשר יבחון אחת מהנה לא
 נעדרה מבחינתו, וישקול הרעות עד תומם כנגד
 הטובות, ולפ"כ ישפוט את הלב אם טוב ואם רע, כי
 מעלת האדם לפי מעלת הלב במדותיו ומחשבותיו
 וכאשר אז"ל רחמנא לבא בעי וכתיב כסף נמאס קראו
 לך (ירמיה ו' ל), כי מאס ה' במבטחין (שם ב' לו), כי
 הלב אשר לא שם ה' מבטחו ויבטחו באדם, נמשל לכסף
 נמאס שסיגיו מרובים וימאסוהו הצורף, כמו שכתוב
 למעלה מזה לשוא צרף צרוף ורעים לא נתקו (ירמיה ו'
 כט): ד מרע מקשיב על שפת און שקר מזין וגו'.
 איש מרע, והוא שם דבר, כמו ושניהם המלכים לבכס
 למרע (דניאל יא' כו), ועל דרך ראני תפלה (תהלים קט' ד)
 איש תפלה, או יהיה מרע שם החואר כמו חנף ומרע
 (ישעיה ט' טו), שקר מזין איש שקר מאזין על לשון

ה' לעג לרש חרף עושהו, לא יהלך אדם בבית הקברות
 ותפילין בראשו וספר תורה בורו וקורא, ואם עשה כן,
 עובר משום לועג לרש חרף עושהו, אמר רחבה א"ר יהודה:
 כל הרואה המת ואינו מלווה, עובר משום לועג לרש חרף

למספנא מרן
 ודחרי לתברא
 לא מזדפי: ופי
 בני בניא
 רבניא אבהת
 יאי למפשא
 יתירתא אף לו
 שפתא דשקר

(ו) עמרת זקניו
 עונת: ותפאר
 לדיקיס, היא מפי
 גלוה: אף כי

ה' לאיד, ענין תקי
 מ' (א: ז) נאודה, מל
 צב"ב, אדם פחות ו
 חן למי שנוש

הגונים הם, אבל
 אביהם, ולזה עיי
 וכל שכן שלא נ
 בדברי מעלה: (ח)
 כן ישא הנו

לזהב לזקקו, וכן
 מרע ומחשב רכ
 מי ששמו לאיז
 אחד מהם, כי ד
 וללועג ולשמח
 מכובדים הזקני
 אבות החכמים:
 לו: שפת יתר
 חכמים שתביאהו
 לו, כלומר הנדון

מחשבתו שהעני
 חריצותו, וכי
 ידו, על כן ח
 הכתוב הזה לע
 ושמח לאיד, ול
 לאידו, כי הלוי
 והטעם, והשמח
 לא חרף עושינו
 וגו', אחר שהו

מסורת המדרש
 בויקים וברקים ראה
 ויק"ר פכ"א-ג.
 ב. עבד משכיל זה
 אליעזר ילי"ש כאן קו
 (כה"ע). משלי חתקנו.
 כבר קללתו ע"ע לעיל
 פני"ט-ט.
 עכ"ם בשעה שנעקד
 ע"ע לעיל פני"ה.

בְּקוֹל אַבְרָהָם שֶׁהָיָה עֹבֵד לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁנֵאמַר
 (בראשית כו, כד) 'בַּעֲבוּר אַבְרָהָם עַבְדִּי' 'אֲשֶׁר הִלֵּךְ חֲשָׁכִים'
 בְּשַׁעַה שֶׁהִלֵּךְ לְהַבִּיא אֶת רַבְקָה וְאִין נִגְהָ לֹוּ וּמִי הָיָה
 מֵאִיר לֹוּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הָיָה מֵאִיר לֹוּ בְּזִיקִים וּבְבִרְקִים
 'יִכְטַח בְּשֵׁם ה' וַיִּשְׁעַן בְּאַלְהֵיו' וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהֵי אֲדָנִי
 אַבְרָהָם הִקְרָה נָא לְפָנַי הַיּוֹם'.

ג. כ. כתיב (משלי יז, ב) עֶבֶד מִשְׁפִּיל יִמְשַׁל בֶּן־בֶּן מִבִּישׁ
 וּבְתוֹךְ אַחִים יִחַלֵּק נַחֲלָה 'עֶבֶד מִשְׁפִּיל' זֶה אֱלִיעֶזֶר וּמָה
 הַשְּׁפִלְתוֹ אָמַר כָּבֵר קָלְלָתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ הָאִישׁ בִּידוֹ שְׁמָא
 יָבּוּא כּוֹשֵׁי אֶחָד אוֹ בְּרַבֵּר אֶחָד וַיִּשְׁתַּעַבְדּוּ בֵּי מוֹטָב לִי
 לְהִשְׁתַּעַבְדּוּ בְּפִית הַזֶּה וְלֹא בְּבֵית אַחֵר 'יִמְשַׁל בֶּן־בֶּן מִבִּישׁ'
 זֶה יִצְחָק שְׁפִישׁ אֶת כָּל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים בְּשַׁעַה שְׁנֵעַקְד עַל

אברהם — אדונו, שהיה — נביא — עבד להקב"ה, כמו — שנאמר — בו כאברהם:
 "בעבור אברהם עבדי", "אשר הלך חשכים" — בלי שידע לאן יפנה — בשעה שהלך
 להביא את רבקה — הצדקת יראת ה', ממקום של אנשים ההולכים בחושך עבודה זרה, "ואין
 נוגה לו" — ולא ראה בעצמו בתחילת דרכו שתאיר לו ההצלחה בדרך שהוא הולך, ומי היה מאיר
 לו — בדרכו — הקב"ה היה מאיר לו — את הדרך — "בזיקים" — כוכבי שביט,
 "ובברקים" — המאירים, (כלומר: כסימנים שנתן לו בנסים שעשה לו בקפיצת הדרך, ובפגישת
 רבקה על עין המים (כנדרש למעלה נט, ט), "יכטח בשם ה' וישען באלהיו" — שלא בטח להתפלל
 אלא אל ה' ונשען בו שהוא "אלהיו של אברהם אדונו", בזכות אברהם, כמו שנאמר בתפילתו:
 "ויאמר, ה' אלהי אדני אברהם, הקרה נא לפני היום" — שבקש מה', והזכיר שהוא "אלהי
 אדוני אברהם" — שבזכות אברהם בקש.

ב. ד"א: "ויאמר, ה' אלהי אדני אברהם" — בקש בזכות אברהם, זהו אשר — כתיב: "עבד
 משכיל ימשול בן מביש, ובתוך אחים יחלק נחלה" — ופשוטו: עבד מצליח מושל בבנו,
 המבייש במעשיו הרעים, של האדון, וחולק נחלת האדון בין האחים בני האדון, כאחד מן הבנים,
 ומדרשו: "עבד משכיל" — זה אליעזר — שהשכיל ללכת בדרך הנכונה והצליח, ומה —
 "היתה" (יל"ש כאן ק"ז) — השכלתו — שכך — אמר — אליעזר: הרי — "כבר קללתו של
 "אותו האיש" — "של עצמי" (בלשון נקיה), נפלה — בידו — שנתקלל "ארוך כנען עבד עבדים
 יהיה לאחיו" (בראשית ט, כה), וכנדרש למעלה (נט, ט) שאליעזר היה כנעני בכלל הכנענים המקוללים
 לעבדות, ואין באפשרות שיפטר מכך, ויש רק לחשוש — שמא יבוא — איזה — כושי אחד או
 ברבר אחד — מן העמים הכושיים והברבריים הפראים והאכזריים (ע"י ברז"ו כאן) — וישתעבד בי
 — להיות אדוני! לכן — מוטב לי להשתעבד בבית הזה — של אברהם, ולא בבית אחר,
 "ימשול בן מביש" — "בן מביש" — זה יצחק — בן אדוני אברהם — שבייש את כל
 — "העולם כולו" (יל"ש כאן ק"ז) — עובדי כוכבים בשעה שנעקד על גבי המזבח — כרצון

גבי המזבח ויכו
 אלו מזבירין זכו
 ה' אלהי אדני
 ועשה חסד
 בשם ר' יצחק
 שהחסד מתגלגל
 ועשה חסד עם
 ג. (יג"ד) ה
 העיר והיה הנען

אביו, לעשות רצון ה'
 שלמעלה, כנדרש שלם
 להיות פטרונו ופדגוגו
 בכל אשר לו" — אפילו
 ישראל" — יש לו
 בתפילותיהם ובקשותיה
 אברהם... (זוכר חסדי א
 עבד אברהם — מזכיר
 הקרה נא לפני היום.

"הקרה נא לפני ה'
 (רש"י כאן), וגם הוסיף
 — התחלת — לעי
 "היום" — גמור, בו
 חסד כמו שאתה עושה
 כי עשית חסד עם אדוני
 "ועשה חסד עם אדו
 לחסד — ואין מי ע
 מתגלגל — ונשפע
 לאברהם" — החסד ש
 כנדרש למעלה (לט, יד,
 שנאמר — בבקשת
 (וע"י ע"י עפ"י ילי"ש כאן)

ג. "הנה אנכי
 אשר אומר אליה הנ
 את כל בנות אנשי העי

מסורת המדרש
התחלת גמור עיין לעיל
פנ"ט-יא (רי"א). הכל
צריכין לחסד אפי'
אברהם ע"ע ערכין יז.

גבי המזבח 'ובתוך אחים יחלק נחלה' בתוך ישראל מה
אלו מזכירין זכות אבות אף זה מזכיר זכות אבות ויאמר
ה' אלהי אדני אברהם וגו'.

ועשה חסד עם אדני אברהם התחלת גמור רבי חגי
בשם ר' יצחק אמר הכל צריכין לחסד אפילו אברהם
שהחסד מתגלגל בעולם בשבילו נצרך לחסד שנאמר
ועשה חסד עם אדני אברהם התחלת גמור.

ג. (יג"ד) הנה אנכי נצב על עין המים ובנות אנשי
העיר והיה הנערה אשר אמר אליה הטי וגו' ארבעה הן

אביו, לעשות רצון הקב"ה, והוכיח בזה את אהבתו ומסירותו לה' וכבש בה את כל שרי העמים
שלמעלה, כנדרש שלמעלה (נו, ה, ועיין רש"י כאן בשם ירושי סוטה), ואף בו זכה אליעזר "למשול" —
להיות פטורנו ופדגונו ואפורטפסו של יצחק, וכמו שכתוב עליו למעלה בפרשה: "עבדו זקן ביתו המושל
בכל אשר לו" — אפילו בבנו, והוא נשלח להביא לו אשה, "ובתוך אחים יחלק נחלה" — "בתוך
ישראל" — יש לו חלק באברהם, כי — מה אלו — ישראל, בני אברהם — מזכירין —
בתפילותיהם ובקשותיהם — זכות אבות, שאומרים בברכה ראשונה של תפילה "אלהי אבותינו, אלהי
אברהם... וזכר חסדי אבות ומביא גואל לבני בניהם... וחותרים... מגן אברהם" — אף זה — אליעזר,
עבד אברהם — מזכיר — בתפילתו — זכות אבות — "ויאמר, ה' אלהי אדוני אברהם,
הקרה נא לפני היום.

"הקרה נא לפני היום (יל"ש שם), ועשה חסד עם אדוני אברהם" — ביקש ואמר "היום"
(רש"י כאן), וגם הוסיף לומר "ועשה חסד" — "ועשה" — בתוספת ו' המוסיף (נדי"מ), כלומר: "היום"
— התחלת — לעשות חסד עם אברהם אדוני, כמה שקפצה לי הארץ, כנדרש למעלה (נט, ט-ו),
"היום" — גמור, בו כיום תוסיף לעשות עוד חסד, ותגמור את אשר התחלת, וגם היום תוסיף לעשות
חסד כמו שאתה עושה אתי תמיד (רי"ו), וזהו שהוא אומר גם כאן בהמשך דבריו (בפסוק יד): "בזה אדע
כי עשית חסד עם אדוני" — שהושלם החסד הראשון שעשית כבר (רד"ל, עיי"ש).

"ועשה חסד עם אדוני אברהם" (יל"ש שם) — רבי חגי, בשם רבי יצחק, אמר: הכל צריכין
לחסד — ואין מי שראוי לדרוש כדן, שמכאן למדנו כי — אפילו אברהם, עצמו, שהחסד
מתגלגל — ונשפע — בעולם בשבילו — בזכותו, כמו שנאמר בו (מיכה ז, ט): "תתן... חסד
לאברהם" — החסד שחתן הוא בעבור אברהם, שאחזו במדת החסד, לגמול חסדים לכל באי עולם,
כנדרש למעלה (לט, יד, עיי"ש), אף על פי כן הוא — נצרך לחסד — לבקש מה' במדת החסד,
שנאמר — בבקשת אליעזר עבור אברהם: "ועשה חסד עם אדוני אברהם" — וכאשר נדרש
(ועי' עיי' עפ"י יל"ש כאן) — התחלת — לעשות עמו חסד — גמור — והשלם לעשות אתו חסד.

ג. "הנה אנכי נצב על עין המים ובנות אנשי העיר יוצאות לשאוב מים, והיה הנערה
אשר אמר אליה הטי נא כדך ואשתה ואמרה שתה וגם גמליך אשקה אותה הוכחת לעבדך ליצחק" —
את כל בנות אנשי העיר היוצאות לשאוב הכניס אליעזר במבחן, ולא התנה שתהא בת חורין כשרה

ביאור הרא"ג. אמר רבי יצחק, אע"ג דכולי האי עבדת לא ידענא לא ידענא. והוא בתמיהה, כלומר, נהי שתיצטת הקשיא האשונה, אכתי קשה אפילו לפי דבריך הכתוב הוא מיותר מטעם אחר דהא כיון שעשתה כל אותו מעשה של גמילות חסדים ודאי שהיתה צדקה גומלת חסדים כמו שאמר העבד היא האשה וכו' ראויה היא לביתו של אברהם. וה"ק אע"פ שראינו שעשתה כל זה, לא ראינו שהיא צדקה בתמיהה, ודאי שירענא שהיא צדקה. וה"כ הוה קשיין לרוביה שהכתוב הוא מיותר. אלא כדרך הסוד יתורן המקרא. ואפשר לפרש באופן אחר, שמתחילה הקשה רבי יצחק מאי אכפת לן כולי האי וכו'. והשיב במה שפירש ר"ל להגיד שבת שלא למדה וכו'. והקשה אי הוה בה עשרים ניחא, אלא כה ג' שנים מאי שבת. הרי קשיא אתה לדברי ר"ל. א"ר יהודה ענן אני מקשה קשיא אחרת דלאו מהכא נפקא שבתא דרבקה. דמהתם נפקא שעשתה לעבד כל הוה עובדא ומי שעושה כל זה כודאי הגמור שהיא צדקה, ותורה הקשיא למקומה מאי אכפת לן כולי האי. לזה בא ר' יצחק ותירץ קשייתו של ר' יהודה ואמר אי משום הא לא איריא דלעולם אימא לך דאצטריך קרא לאשמעינן שבתא דרבקה ולא חיפוק מההיא דמעשה העבד. דהתם אע"ג שעשתה הוה עובדא לעבדא לא ידענא אי עובדתא כשן אי לאו, דמכל מקום הייתי אושר דיוקא במצוה גמיר' כזאת היא זריזה אבל שאר מעשים לא ידענא אי כשן אי לאו. הרי תרצתי לך קשייתך. אמנם מה שאני הקשה, השתא אית לאסתכלא דאכתי במקומה עומדת אם היא בת ג' שני מאי שבתא דילה. ותירץ אלא ת"ח על אורח רזא וכו' ר"ל שהענין יתיישב על דרך הסוד.

אמר רבי יצחק אע"ג דכולי האי עבדת אע"פ שעשתה כל המעשה ההוא לא ידענא עובדהא אי אינון כשראן או לאו לא ידוע לנו אם מעשיה כשרים או לא אלא ת"ח כתיב שיר ב' כשושנה בן החוחים בן רעיתי בן הבנות. כשושנה, דא כנסת ישראל דאיהי בין אוכלסהא כוורדא בין כובין שהיא בין הצבאות כוורד בין הקוצים ורזא דמלה וסוד הרבד **יצחק אתי מסטרא דאברהם דאיהו חסד עלאה יצחק בא מצד אברהם שהוא חסד עליון ועביד חסד עם כל בריין ואע"ג דאיהו דינא קשיא ועשה חסד עם כל הבריות אע"פ שהוא דין קשה ורבקה אתת מסטרא דינא קשיא ורבקה באה מצד הדין הקשה ואסתלקת מבינייהו ואתחברת ביצחק ועלתה מביניהם והתחברה כיצחק דהא רבקה מסטרא דדינא קשיא אתיא שהרי רבקה מצד הדין הקשה באה אע"ג דאיהי מסטרא דדינא רפיא וחוטא דחסד תלי בה אע"פ שהיא מצד הדין הרפה באה וחוט של חסד תלוי בה ויצחק דינא קשיא ואיהי רפיא ויצחק דין קשה והיא רפה כשושנה בין החוחים הוה כשושנה בין החוחים היתה ואי לאו דאיהי רפיא ואם לא היתה דין רפה לא יכיל עלמא למסבל דינא קשיא דיצחק לא היה העולם יכול לסבול דין הקשה של יצחק כגוונא דא קב"ה מזווג זוגיין בעלמא כנון זה הקב"ה מזווג זיוונים בעולם חד תקיף וחד רפיא אחד קשה ואחד רפה בנין לאתתקנא בלא ויתבסם עלמא כדי לחקן הכל והעולם יתבסם.**

ידיד

ואנשי עיר. ועיין בעיונים ד"ה פירוש הרא"ג שהיא דרך נוספה בביאור הענין.

אמר רבי יצחק בא להקשות קושיא אחרת אע"ג **דכולי האי עבדת אע"פ שעשתה כל המעשה ההוא** וזה מראה שהיתה בעלת שכל גדול, מכל מקום יש קושיא אחרת, והיא **לא ידענא עובדהא אי אינון כשראן או לאו** לא ידוע לנו אם מעשיה כשרים או לא, ר"ל היכן מצינו כתוב מפורש שאכן מעשיה היו כשרים וטובים. בשלמא אם היה הכתוב משמיענו תחילה שמעשיה היו כשרים וטובים, או היה מלמדנו כי היתה בה בתואל וגו' ועכ"ל לא למדה ממעשיהם. אמנם אם אין אנו יודעים אם מעשיה כשרים וטובים, אי"כ מה מלמדנו אם היא בה בתואל וגו' כי אין אנו יודעים אם לייחס מעשים אלו לשוב או לרע. ומתירין ע"ד הסוד. **אלא ת"ח כשושנה בן החוחים וכו'.** כלומר, עיקר הפירוש הוא זה. כי סוד מה שנתייחסה כאן היתה מפרך ארם וכו' הוא ע"ד הנעלם והוא סוד הפסוק כשושנה בין החוחים. והוא, כי כבר התחלנו בתחילת דרשת הפסוקים כי הכוונה לומר כי יצחק אתכליל במ' שנים ורבקה בנ' שנים. ועזה יבואר סוד זיווג שלה כי היא עולה בין החוחים למעלה עד שמתחברת עמו. והוא במה שירעת כי רגליה (של המלכות) יורדות מוח והיא מחוברת אל הקליפות כי ירושלם בחוץ הנויים שמתייה וסביבותיה ארצות והיא כשושנה בין החוחים. והנה חוחים אלו הם וזהמת דינא קשיא כגורע והמלכות היא שושנה דאיה בה חיור (ענין החסד) וסומק (ענין הנבוכה) ולכן נקראת דינא רפיא כי החסד ממתק את הנבוכות שבה. אמנם סביבותיה הם החוחים שהם וזהמת תקיפא דדינא קשיא. ואם היא היתה פועלת כפי החוחים אשר סביבותיה, העולם לא היה יכול לסבול הנהגת כזאת. ולכן עולה מבין החוחים האלה למעלה כדי שלא חזיה דינא קשיא והקיפא. וזהו ענין בקחה את רבקה בת בתואל וענין לבן וענין ארם כגורע, ר"ל משם לקחה והעלה אותה למעלה להזדווג עמה כי היכי דלא תהוי דינא קשיא. וכעת נבין המשך דברי הוזהר. **ורזא דמלה וסוד הרבד יצחק אתי מסטרא דאברהם דאיהו**

נפש

חסד עלאה יצחק בא מצד אברהם שהוא חסד עליון, כי אכן הנבוכה משתלשלת מהחסד (כסוד ספירות דעיוג'לים) וזאת כדי שהחסד יתמוג עם הנבוכה למתק ולרפות הדין שכנבוכות, ומכאן התמוגות זאה **עביד חסד עם כל בריין** עשה חסד עם כל הבריות. וז"ל הרא"ג: היינו יצחק עצמו שכן מימי החסד יוצאים מתחסד אל הנבוכה ומנבוכה יוצאים המים לעולם, ולכן נקרא נבוכות נשמים. עכ"ל **ואע"ג דאיהי מסטרא דדינא רפיא הוה חוטא** שרבקה באה מצד הדין הרפה כסוד שם ארנ"י ולא שם אלהיים שהוא דינא קשיא. וז"ל הרא"ג: כלומר, אע"ג שרבקה נמשכת מתוקף הדין התחתון היצוני דהיינו בה בתואל ואחות לבן והיה ראוי להיות קשה מהם שכן הדינים כשמשחלשלים תולכים ומתקשים, מכל מקום רפיא הוה. הפכו של יצחק כי הוא בת הדין החזק קודש ועושה חסדים בעולם. ורבקה יצאה מדין הקליפות והיא מירת הדין הרפה. עכ"ל. **וחוטא דחסד תלי בה חוט של חסד תלוי בה.** וז"ל המקדש מלך: פירוש, נודע שארנ"י הוא במלכות והוא דינא רפיא שאינו כמו אלהיים. והנה אוחיות אמצעות שבמילוי ארנ"י הם נימטריא ע"ב: אל"ף דל"ח נו"ן יו"ד (ל' ל' ו' הן האותיות האמצעיות). וז"ל רפיא הוה וחוטא דחסד, שהוא נימטריא ע"ב תלי בה. עכ"ל.

ויצחק דינא קשיא, ואיהי רפיא יצחק בא מצד הדין הקשה והיא, רבקה, מצד הדין הרפה, מכל מקום אם היתה רבקה נשארת במקומה, הרי שהיתה **כשושנה בן החוחים** והיתה חוזרת להיות דינא קשיא **ואי לאו דאיהי רפיא** ואם לא היתה דין רפה, ר"ל שאם היתה שם ולא היתה הופכת לדינא רפיא, הרי שגם היא וגם יצחק היו דינא קשיא, ואז לא **יכיל עלמא למסבל דינא קשיא דיצחק** לא היה העולם יכול לסבול דין הקשה של יצחק כשהוא מזווג עם רבקה שגם היא דינא קשיא. וז"ל הרא"ג: אפשר שדקדק בן מקרא דכתיב לו לאשה, כלומר, נטל אשה הונגת לו שתהיה היא סובלת חוקף אשו. והוה לו לאשה דונמא אליו. עכ"ל. והוה דמסיק **כגוונא דא**

סוד (ג'ג'ג)
 זע כ'ו'ו
 י'ז' נ'ג'

תשובה^[טז], כי לעולם יכול אדם לבטל עצמו אל השרש. וזה הכח שלמעלה מהטבע, הוא גבוה יותר מכל עבודת האדם, לכן אמרו חז"ל (ברכות לד, ב) במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד^[פ].

אמנם מי שהוא צדיק גמור כאברהם אבינו, נאמר עליו זקן בא בימים, פירוש, שבא לבחינת זקנה עם כל הימים, והוא תשובה מאהבה. פירוש, שסתם תשובה בא על ידי החטא, שמתמרמר על שנתרחק מהשי"ת, ויש תשובה מאהבה בלבד, שמבטל עצמו בכלות הנפש להשי"ת, ויודע ומבין שאחר כל צדקותיו לא התחיל בעבודת הבורא כלום. וזה שכתוב בא בימים, שהימים הביאו אותו לידי זקנה שהוא מדת התשובה, היפוך משארי בעלי תשובה:

והי' ברוך כו' בכל (כד, א). עתה נתקיים הבטחה של ואברכך (יב, ב). ונ"ל כי לא ברכו הקב"ה קודם לידת יצחק, בעבור שהיה עתיד עשו לצאת ממנו, ומהאי טעמא לא בירך הקב"ה ליצחק גם כן עד אחר לידת עשו (כו, ב - ה), כי אם היה

נתברך בכל, לא היה יכול לצאת ממנו שום דבר חסרון:

במדרש (כ"ד ס, ב) עבד משכיל ימשול בן מביש כו' ובתוך אחים (משלי יז, ב) כו', אלקי אדוני אברהם (כד, יב) כו'.^[קט] דיש להבין מה היה צורך לתפלה זו, כי לא היה לו רק לעשות שליחותו, גם למה נכתב בתורה התפלה. לכן נאמר, שהיה הכל לטובת בני ישראל, לאשר אבינו יצחק לקח לו מדת הדין כמו שכתוב (לא, מב) פחד יצחק^[קפ], ולא היה אפשר להתקיים במדה זו, לכן סיבב השי"ת להיות לו רבקה לאשה, שהיתה בעלת חסד ביותר, ובוה נמתק קצת הגבורות של יצחק^[קפ].

ואליעזר הבין זה כי יצחק דורך לו דרך אחר, והוא היה דבוק במדת החסד שהיה תלמידו של אברהם, ולכן התפלל שיזמין לו בעלת חסד, וזה שאמר (כד, יד) ובה אדע כי עשית חסד כו'. וזה שכתוב ימשול בן מביש, שבמעשיו המתיק מדת יצחק בעל כרחו, ובתוך אחים יחלק כו' כי היה במעשיו טובה לכלל ישראל כנ"ל^[קפ].

דמהימנותא... זכאין אינון מאריהון דתשובה, דהא בשעתא חדא ביומא חדא ברוגע חד קריבין לגבי קוב"ה, מה דלא הוה הכי אפילו לצדיקים גמורים, דאתקריבו גבי קוב"ה בכמה שנין. אברהם לא עאל באינון יומין עלאין עד דהוה טיב כמה דאתמר, וכן דוד דכתיב (מ"א, א, א) והמלך דוד זקן בא בימים, אבל מאריה דתשובה מיד עאל ואתדבק ביה בקוב"ה. [צט] ע"י תקו"ז ת' כ"א נו, א; מאורי אור מערכת זיין אות לד. וע"י זוה"ק נשא קכב, א: מצות תשובה ודא אייה בינה. וע"ע שם לך עט, ב. [ק] ע"י זוה"ק ויקרא טז, ב. [קא] הובא במקור האמת ג. [קב] ראה זוהר חדש תולדות כו, ב: וכל חד וחד מאבהן, ידע ליה לקוב"ה מגו אספקלריא דיליה, אברהם ידע ליה מגו חסד, דאיהו מדת הגדולה, מדת החסד, ימינא דמלכא, ועל דא אחיד בה ולא שביק לה לעלמין, ועביד טיבו עם בני נשא... יצחק ידע ליה בדרגא דגבורה דאקרי פחד יצחק, ודחיל ליה לעלמין. [קג] ראה זוה"ק תולדות קלו, א: דהא רבקה... רפיא הות, וחוטא דחסד תלי בה, ויצחק דינא קשיא, ואייה רפיא... ואי לאו דאיהו רפיא, לא יכיל עלמא למסבל דינא קשיא דיצחק. כגוונא דא קוב"ה מזוגין זוגין בעלמא, חד תקיף וחד רפיא, בגין לאתקנא כלא, ויתבסס עלמא. וע"ע פקודי רלו, א; שם רנז, ב. [קד] ע"ע תולדות תרמ"א ד"ה בפסוק והרביתי. וראה דברי אבי"ב בפרשתנו תרכ"ו ד"ה בפסוק אותה הוכחת; חדות שמחה בפרשתנו אות ג.

ב"ה
תרל"ז

במדרש (כ"ד נח, א) י' (תהלים לו, י) תמימים כו', שני חיי שנותיהם של צדיקים. הוה ובעולם הבא^[קח] מטי' היום קצר והמ פירוש, שבכל עת ועת מעבודה המוטל על הזמן הוא בכלל הטבע וקצבה, ועבודת הבורא מכל זמן וקצבה, ומה אך מי שמתקן בן בידו, אז מתדבקים הי וכשנמשך להם משורע ממילא אין מחסור. וה אפשר להיות רק כשזו עוד שלא מילא האדב

[קח] הובא במקור האמת [קח] בהגהות האמרי אמר שרה וגו' שני חיי שרה (כג, א) הם מכוונים עם שני חיי שר כי בעולם הזה הוא רק כמו כמו כן כתיב (כג, א) ויהיו חי המיוחדים לאלה הימים, לכ [קט] ע"י זוה"ק קדושים פ אמור צב, א: לית לך יומא הקודש על המדרש כאן: ע למטה בשעתו ומנו, כל אח שהם בזמנם... וגם כל שנה הפרטים ענפים המתפשטים שכל מדרגת הימים ושנים להיות שמור לדורות לזרעם באריכות. [קי] ז"ל ו זוחא חד בעלמא דין ורוח אברהם, שמואל שמואל, ג

רב טוב

שר פדה

כוי קט

ה כדאי

ומר, כי

יתברך,

וד שמו,

צל ואין

(אבות פ"ד

ומעשים

ם הבא,

החומר

(ישעיה מא,

פק היה

יותו על

ה בעבור

ע"ה גם

דה כו':

פירשנו

(שלה קסת,

היתכן

חד שיצא

ומא עקב ג)

עצמיכם^[קעט], וזה אות אמת כי הם דבקים
באל אמת, ועל ידי שמכירין האמת, כל
שנתוסף להם גדולה, המה ממעטין עצמם
ביותר^[קעט]. אבל עשו אין בכחו למעט
עצמו, רק לפעמים יש לו הכנעה בשקר^[קעט].

וזה עצמו הברכות ויתן לך כו' הוה
גביר כו' (כו, כח כט), שבודאי מי שהוא שפל
ומקבל עליו עול מלכות שמים, הוא יכול
לקבל התנשאות על כל האומות, כי כל
רצון בני ישראל למשול על האומות עובדי
האלילים, כדי לקרב כולם תחת עול
מלכותו יתברך, ואינם משתנים על ידי
הממשלה, וזה שאיתא (ב"ר סו, ג) ויתן יתן
ויחזור ויתן כו', שלא ישתנו על ידי
השפעה הניתן להם:

ל בפסוק (כו, כד) והרביתי את זרעך בעבור
אברהם עבדי, וכן כתיב (שם ה)
עקב אשר שמע אברהם בקולי כו'. וכי לא
היה יצחק אבינו כדאי לעצמו^[קעט], רק כי
השי"ת רצה להרבות זרעו בעבור אברהם
אבינו ע"ה, ולא בעבור זכותו, על פי
מאמרם ז"ל (פסק"י מא, ב) שעלה במחשבה
לבראתו במדת הדין, וראה שאין העולם
מתקיים, ושיתף עמו מדת הרחמים^[קעט].

והנה יצחק היה עובד ה' במדת

הדין^[קעט], וזה היה כל ענין הברכות שסיבב
הבורא יתברך על ידי רבקה, שיקבלם יעקב
שלא ברצון יצחק, ובודאי הכל היה נצרך,
שהיה צריך להיות מחשבתו ורצונו של
יצחק כך להנהיג הכל על פי הדין, רק
במעשה לא היה יכול לגמור כן^[קעט], ושיתף
השי"ת מדת הרחמים כדי לקיים העולם,
וזה היה על ידי רבקה^[קעט], כמו שכתבנו
בפרשת חיי בפסוק (כו, יד) ובה אדע כי
עשית חסד עם אדוני^[קעט].

ואיתא (ברכות י, ב) התולה בזכות עצמו
תולין לו בזכות אחרים כו'. ואין נראה
שיהיה זה נדרש רק לגנאי. רק הפירוש,
שמי שתולה בזכות עצמו, הוא עובד
בבחינת הדין, שרוצה הכל ליקח על פי
מעשיו, כמו שאיתא באין בזרוע^[קעט], אבל
באמת אין העולם מתקיים בדין, ורק על
ידי שרצון הצדיקים אלו לשם שמים,
הקב"ה מסייע להם בזכות אחרים, זה
השכר שלהם. וכמו כן על ידי שהיה רצונו
של יצחק לשם שמים, סיבב הקב"ה מעשה
זו בזכותו של אברהם. ועיין בספר שערי
אורה^[קעט] איך רצון יצחק היה על פי מדת
הדין.

והרמז בקריאת שמע שאומרים בכל

[קעד] הובא לעיל הערה סט. [קעה] ע"י תולין פט, א הובא לעיל הערה סט. [קעו] ע"י לך לך
הערה כד. [קעז] ע"י לעיל הערה פו. [קעה] ע"י לעיל תרל"ח ד"ה ונתתי. [קעט] ע"י
לעיל הערה לט. [קפ] ע"י לקמן תרמ"ד ד"ה בפסוק ועתה. [קפא] ע"י בהעלותך תרנ"ד ד"ה
במדרש [הא']. [קפב] ראה שם תרל"ז ד"ה במדרש עבד משכיל: לאשר אבינו יצחק לקח לו מדת
הדין כמו שכתוב (לא, מב) פחד יצחק, ולא היה אפשר להתקיים במדה זו, לכן סיבב השי"ת להיות לו רבקה
לאשה, שהיתה בעלת חסד ביותר, וכזה נמתק קצת הגבורות של יצחק, ואליעזר הבין זה כי יצחק דורך לו
דרך אחר, והוא היה דבוק במדת החסד שהיה תלמידו של אברהם, ולכן התפלל שיומין לו בעלת חסד, וזה
שאמר (כו, יד) ובה אדע כי עשית חסד' כו'. וראה שם הערה קג. [קפג] ע"י ברכות יז, ב: שמעו אלי
אבירי לב הרחוקים מצדקה (ישעיהו מו, יב)... כל העולם כולו נזונין בצדקה והם נזונין בזרוע. וברש"י: והם נזונין
בזרוע - בזכות שבידם, ובצדיקים משתעי קרא, וקרי להו רחוקים מצדקתו של הקב"ה. וע"י תוס' שם ד"ה
והם, ולכן יש לומר והם בזרוע באו עדיך [בזכרונות ליום ב' של ר"ה, בפיוט "אפחד במעשי"].
[קפד] ראה שער ה דף נה - נו.

מכין בני יגיע

80

מדעת יצחק [רק] באמצעות מעשה רבקה ויעקב. ויאר ה' (במדבר ה, כה) הוא בחינת המנורה המיוחדת לכהן. ונשיאת פנים הוא לישראל. וזהו עצמו ענין חנוכת הנשיאים דאיתא⁴ ישא ה' פניו (שם כו) והכתיב (דברים י, יז) אשר לא ישא פנים ומתריצין כאן כשעושין רצונו של מקום. וקשה אם כן מה צריך נשיאת פנים. אבל עיקר נשיאת פנים הוא להיות רצונו יתברך שמו מסכים לרצון בני ישראל. כמו שהיה בנשיאים שחידשו מעצמם סדר חנוכה. והקב"ה הסכים עמהם כמו שכתוב במדרש⁵ קח מאתם (במדבר ה, ה) ע"ש. שלכך לא ניתן המצוה על ידי משה רבינו שהיה בחינת תורה שבכתב. וחנוכה זו היתה בחינת תורה שבעל פה שהסכים הקב"ה לדעתם. וזהו בחינת נשיאת פנים. וכענין שנאמר (תהלים צ, יז) ויהי נועם ה' כו' עלינו. וג' בחינות הנ"ל הם בחינת ג' אבות. אברהם יאר ה' כמו שכתוב (ישעיה מא, ב) מי העיר ממזרח כו'.⁶ יצחק יברך (במדבר ה, כד) לכן צריך שמירה. ונעקד יצחק להיבטל כמו לאברהם⁷ וכמו כן הכהן שולט על הלוי וגומר הברכה בפועל. וישא הוא בחינת יעקב וישראל בחיר שבאבות⁸ והוא בחינת כלל ישראל. וזה ההפרש בין כהן ללוי שהם בחינת פרטיים. וכמו כן אברהם ויצחק ימין ושמאל⁹. אבל יעקב גוף הכולל כל הקומה⁹ ובאמת אין זוכין לבחינת נשיאת פנים רק כשעושין רצונו של מקום כמו שכתוב¹⁰ יפה כו' רעיתי כתרצה (שה"ש ה, ד) בשעה שאתם מתרצים לי. אבל בחינת הידים הם עולין ויורדין. וזה הרמז שניחם את אהרן שלך לעולם קיימת¹ כי הגם שהגוף עיקר אבל בידיים יכולין לקבל עזר וסיוע וברכה הגם שאין התיקון בשלימות:

L

כדאיתא בשם האר"י ז"ל³ כי אין כל יום דומה לחבירו מבריאת עולם. ונראה דהלויים מיוחדים לבחינת הזמן דיש ג' בחינות עולם שנה נפש⁴. דצריך כל אדם בפרט ומכל שכן כלל ישראל לתקן המקום והזמן שמיוחד לו בתיקון נפשו. ובני ישראל תקנו המקום בכח ארץ ישראל ולכן נתחלק להם הארץ ולשבט לוי לא היה חלק. והלויים מוכנים לתקן בחינת שנה לכן הלויים נפסלים בשנים ולא במומים. כמו שכתוב במשנה⁵ כשר בכהנים פסול בלויים. והכהן מיוחד לבחינת נפש לכן צריך שלא יהיה בו מום. ואין נפסל בשנים. ולכן תליא השיר בבחינת הזמן. ולימות המשיח וכן לעתיד יהיה שינוי בזמן וישתנה השיר. וכמו כן שבת מעין עולם הבא⁶ לכן מזמור שיר ליום השבת כתיב ביה (תהלים צב, ד) עלי עשור. ושבת הוא בחינת שיר השירים שכולל כל השירים של ימי המעשה:

[תרנ"ד]

7 במדרש¹ המשך הפרשיות ברכת כהנים וחנוכת הנשיאים והעלאת המנורה לנחם את אהרן ושבטו שלא היו בחנוכה זו. אבל הוא מדליק את הנרות ומברך את ישראל ע"ש. ונראה שבאמת ג' הברכות שבברכת כהנים הם ג' בחינות אלו והם מכוונים לבחינת כהן לוי וישראל. והברכה היא שליטת כח הכהן על הלוי כדאיתא² וישא כו' ידיו (ויקרא ט, כב) דבעי לארמא ימינא על שמאלא. כי שורש הברכה במדת הדין לכן נמסרה הברכה ליצחק ואמרו עושר מצפון³. אך שהגמר בפועל הוא בכח הכהן והחסד שגובר על השמאל ולכן גם כן סוף הברכה לא היה

¹ עץ חיים שער ג פרק ב.
² ספר יצירה פ"ג מ"ד-מ"ח.
³ חולין פ"א מ"ו.
⁴ ברכות נו ע"ב.
⁵ במ"ד טו, ה תחומא בהעלותך, ה.
⁶ זוהר ח"ב, סז ע"א.
⁷ כ"ב כה ע"ב.

⁴ ספרי נשא, מב.
⁵ ספרי נשא, מה; במ"ד יב, טו.
⁶ "ויאמר אלהים יהי אור" זה אברהם והי"ד ימי העיר ממזרח צדק וגו' אל תקרא העיר אלא האיר" (בר"ר ב, א).
⁷ זוהר ח"א, קיט ע"ב.
⁸ בר"ר עו, א.
⁹ זוהר ח"א, קמו ע"א; שם ח"ג, קיז ע"א.
¹⁰ במ"ד ב, ה.

אשונה
 מערבי
 גמרא י
 מנורה
 מנורה
 ה' הולך
 המשיח
 ין להם
 תקשרו
 נרות
 זו שלך
 רי ביום
 ל. יגיה
 ה: עוד
 מצוה
 זה עם
 זמעלין
 דוש¹⁸.
 ות לא
 העלות
 ר מרע
 חשב"י
 תעשה
 תעשה

יין היו
 יח ח'
 קמ, טו.
 ש שיר
 ונותן
 ומרת
 שמש
 אחרת

איתא

ספר שנת אמת

המנון הגורג ישיגו אנו יציון

עו א) בקרבנות לפני ה' וימותו, וזה שאמרו
 הוי מתפלל בשלומה של מלכות, היינו שיהיה
 לך שלימות של מלכות שמים מאהבה ומיראה,
 שאלמלא מורא"ה, דהיינו מדת היראה, איש
 זה הקב"ה, את רעבו זה העובד מאהבה,
 חיים בלעו, כי מרוב אהבה ודביקות יצאו
 ללכות הנפש, עכ"ד. (ועיין בעני חיים ליל ב'
 לסוכות אות כז).

והנה חג הסוכות הוא זמן עבודה מאהבה
 ככתוב בכל ספרי הקודש, ובפרט
 בשמחת בית השואבה שבו נתגלה עין צעון
 גודל אהבת ה' העמוך בלבות ישראל ברשפי
 אש שלהבתי. אך להיות שהעובד מאהבה
 אין לו שלימות מלכות שמים, כי מרוב אהבה
 ודביקות יוכל לבא לידי כלות הנפש, לכן
 ביום ראשון של סוכות אושפיזא דאברהם
 אבינו עמוד החסד ושורש האהבה, לא נקבע
 זמן השמחה וגודל התעוררות האהבה, מחשש
 שיהיו בטלים ממליצות מכת רוב האהבה,
 אבל בהגיע תור ליל שני של סוכות, ונתעורר
 מדתו של יחזק אבינו מדת הגבורה ושורש
 היראה, אז זכו לשלימות מלכות שמים, והיו
 יכולים לנמס גודל האהבה במדת היראה,
 ועל כן צעת ההוא נקבע התחלת שמחת
 בית השואבה.

והוא הנרמז במאמר הכתוב, בסכת חשבו
 שצעת ימים כל האזרח בישראל ישבו
 בסכת, ונאמר בסכת חסר שחי פעמים, לומר
 לך דאף צעעה שאדם יושב בללא דמהימותא
 דקודשא בריך הוא, עדיין יתכן שהוא בבחינת
 חסר, כי בזמן שעובד את צוראו במדת
 האהבה לחוד או במדת היראה לחוד, אין
 זו שלומה של מלכות שמים, ולזה נאמר למען
 ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני
 ישראל, סוכות מלא, רומז על עבודה תמה
 ושלמה, ואימתי זוכין לשלימות העבודה, על
 זה גמר אומר אני הוי"ה אלהיכם, פי'

זמן שדבוקין הן בשם הוי"ה צ"ה שם
 החסד והאהבה, והן בשם אלהי"ם שם היראה
 והגבורה, צלירוף שחי מדות אלו גם יחד אז
 זוכין לסוכות מלא ושלומה של מלכות.
 L

ח

במס' סוכה (דף נה.) מי שלא ראה שמחת
 בית השואבה לא ראה שמחה מימיו.
 וראוי להבין טעם הדבר שהתחיל שמחה
 גדולה הלזו בליל שני של סוכות באושפיזא
 דילחזק אבינו שורש מדת הגבורה.

ב) בפרשת תולדות (בראשית כה יט) ואלה
 תולדות ילחזק בן אברהם, איתא
 במדרש (ב"ר פס"ג ס"ה) ה"ד (משלי כג כד)
 גיל יגיל אבי לדיק ויולד חכם ישמח בו,
 גילה אחר גילה בזמן שהלדיק נולד, גילה
 אחר גילה בזמן שהוא לדיק בן לדיק, ויש
 להבין מהו הכוונה במאמר גילה אחר גילה.

וגראה בהקדם מקראי קודש (נחמיה ח יז)
 וימלאו כחוב צחורה אשר לזה ה'
 ביד משה אשר ישבו בני ישראל בסוכות בחג
 בחודש השביעי, ואשר ישמעו ויעבדו קול
 בכל עריהם וצירושלים לאמר לאו ההר והביאו
 עלי זית ועלי עץ שמן ועלי הדם ועלי תמרים
 ועלי עץ עבות לעשות סוכות ככתוב, ויעשו
 כל הקהל השבים מן השבי סוכות וישבו
 בסוכות כי לא עשו מימי יושע בן נון כן
 בני ישראל עד היום ההוא וחי שמחה
 גדולה מאד. ואיתא בגמרא (ערכין לז) אפשר
 בא דוד ושלמה ולא עשו סוכות עד שבא
 עזרא, אלא דבעי רחמי על ירא דעבודה
 זרה ובטליה, ואגין זכותא עלייהו כי סוכה,
 והיינו דקא קפיד קרא עילויה דיהושע, דבכל
 דוכחא כתיב יהושע והכא כתיב יושע, משום
 דלא בעי רחמי לבטל ירא דעבודה זרה.
 ויש לדקדק בלישנא דקרא לעשות סוכות

ככתוב צ"ה דלכ
 צ"ה מה שא
 מאי שנא זכ
 המלות, גם

והנה אהא
 כחצ
 (פי' בזה) עו
 (ו) גבי פלוג
 בסוכה שלש
 שנים כהלכ
 בסכת בסכ
 למקרא וקרי
 כאן שש,
 ארבע, אחי
 חטפה, ומר
 בסכת בסוכ
 לגופא, פשו
 לשלישית וא
 סוכה ככתו
 הקרי, דהיי
 שנים כהלכ
 אחתי טעמו
 ההוא דייקל
 הדבר לריך
 של שלש ד
 תדורו ואין

וביאר במ
 (ח)
 נחרא כה:
 דופן רביעי
 מבואר במז
 יעשו בני א
 חס יש מו
 מחילה רביט
 ראשי תיבה
 ונראה דמזו

בז

76 במוצאי יום טוב הראשון של חג ירדו לעזרת נשים וכו' (סוכה נא).

יתבאר על פי מ"ש בספר עבודה ישראל (פ' בחקתי) שהעובד מאהבה צריך שיהיה לו יראה המגביל וממנעם האהבה, דלולי היראה יוכל להתקרב אליו ית' מרוב אהבה עד כלות הנפש, כענין שנאמר בקרבנות לפני ה' וימותו (ויקרא טו א). וז"ש והתהלכתי בתוכם (שם טו יט), ופירש"י יכול לא תראו ממני וכו' יגיע עד כלות הנפש, תלמוד לומר והייתי לכם לחלקים, שממני האימה והיראה המגביל, עכ"ד.

ובזה יש לפרש הכתוב ובשוב רשע מרשעתו וגו' עליהם הוא יחיה (יחזקאל לג יט), ויש לדקדק על הלשון יחיה. ולהג"ל י"ל על פי דברי הגמרא (יומא דף פו:) דהכתוב מדבר בשב ששובה מאהבה, וכיון דמרוכ אהבה יוכל להתקרב עד כלות הנפש, ולכן אמר הכתוב יחיה גם בשוובה מאהבה, וכענין שפירש ציטת משה למו"ז זללה"ה (סוף פ' בשלח ד"ה ואהביו) צברת מגן אבות מחיה מתים במאמרו (תפלה ליל שבת), דהלדיקים ממש היו יוצאים נשמתם בשעה שמוזכרים שם השי"ת מפני פחד ה' ומדבר גאונו, אך כיון שמוזכרים שמו ית', נחחדש להם החיות מאותו השם עצמו שמוזכרים, והיינו מחיה מתים במאמרו, ר"ל אותם שהם מתים במאמרו, הוא מחיה אותם, עכ"ד. ואם כן גם בשוובה מאהבה שהוא עד כלות הנפש, השי"ת מחיה אותם.

4 וז"ש ויחזק צא מצוא צאר לחי ראי (בראשית כד טז), היינו יחזק שהיה לו מדת היראה (וזהו מ"ג טב.) כמו שנאמר (שם לא טז) ופחד יחזק, צא מצוא צאר לחי רואי, היינו צאר לחי"י שהמדת היראה היה לו כדי למנעם ולהגביל למשיב חיות"ו.

ודגה כי כן צככות זמן שמחתינו היינו שמחה של מנוה בעבודה מאהבה, לכן במוצאי יום טוב הראשון של חג בשמחת צית השואבה, שהיה אהבה

ומשוקה מתוך שמחה של מנוה צהם עד כלות הנפש, לכן ירדו לעזרת נשים, ר"ל שירדו למדת היראה שהוא צחינה הנקרא אשה כמו שנאמר אשה יראת ה' (משלי ג א), ומתקנין שם תיקון גדול, דגם בעבודה מאהבה יהיה להם גם מדת היראה, למנעם ולהגביל עבודתם שישארו צחיים חיותם. L

ליל ג' דסכות

בח

ויצא יעקב וגו' וילך חרנה (בראשית כח י). ופירש"י לא היה צריך לכתוב אלא וילך חרנה, ולמה הזכיר יציאתו, אלא בזמן שהלדיק צעיר, הוא הודה הוא זויה הוא הדרה, ילא משם, פנה הודה פנה זויה פנה הדרה.

ויש לפרש על פי מ"ש ח"ו זללה"ה צייטב לב (פ' ויחי) לפרש הכתוב (מח יד) שכל את ידיו. על פי המבואר בעשרה מאמרות (עי' של"ה מס' פסחים דרוש מנה עשרה דרוש רביעי) עה"פ (שמאל א' טו ז) כי האדם יראה לעינים וגו'. כי תפוח עקבו של אדם הראשון היה מכהה גלגל חמה (ויק"ר פ"ב ד'), כלומר שהיה אדם הראשון כלו שכלי מכף רגלו ועד ראשו, והיה תפוח עקבו משיג יותר מגלגל חמה, ואחר החטא נעשה כתנות עור צע"ן (וזהו בראשית לו:) ואין בו השגה רק בלב ומוח בלבד. וז"ש כי האדם הראשון יראה מה שתאווה לעינים, על כן חלקים יראה רק ללב. והנה שופריה דיעקב מעין שופריה לאדם קדמאה (צ"מ פד.). וז"ש שכל את ידיו, ומרגומו אחכמינין לידוהי, אפילו הידים הוא מילא השגת השכל והחכמה, עכ"ד ז"ל.

ויש לתרץ צה קושית התוספות במס' סוכה (דף כט: ד"ה צעינן), וז"ל, משמע דפשיטא ליה דצעינן הדר לכולהו יומי, ולכס משלכס לא מיתוקס אלא צו"ט ראשון. ומימא מאי שנא זה מוה, הא כולהו צהדי הדדי כתיבו צחד קרא (ויקרא כג ט) ולקחתם לכם ציום הראשון פרי עץ הדר, עיי"ש מה שחירצו. וי"ל דהא מצואר

ספר צ"ח חיים זה מאוהב

ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד

שלשה עיניים בדבר שליחותו למלא זיווג הגון
ליחזק אבינו.

הראשונה, דר"ך המזומן, ביאור הדבר
על פי מה שאמר הרה"ק שר
שלוס מצעלזא זללה"ה לפרש המדרש (ב"ר
פ"ס ס"י) מה' יאל הדבר, מהיכן יאל, מהר
המוריה. והענין כי לגודל עומאת העמים לא
היה שייך שחרד אללס נשמה כזו שתהא
ראויה להיות זווגו של יחזק אבינו, אבל על
ידי מעשה העקידה נעשה הזדככות גדולה
והתפשטות הקדושה בעולם, ואז היה ראוי
להוריד נשמת רבקה, וזהו פירוש המדרש,
מה' יאל הדבר, מהיכן יאל, פי' היאך יאל
דבר כזה שחרד נשמה קדושה כנשמת רבקה
אמנו בבית בתואל, מהר המוריה יאל, פי'
בכח מעשה העקידה בל הדבר הזה, עכ"ד.
ועל זה אמר אליעזר אנכי בדרך נחמי ה',
בדרך המזומן, היינו באתו דרך שהוא מזומן
ועומד מהר המוריה, שאז היה התפשטות
הקדושה בעולם, ובעת ההוא ירדה נשמת
רבקה זיווגו של יחזק.

והשנית, דר"ך הישר, רומז על נוסח
התפלה (בשחרית של שבת קודש)
צפי ישרים תחרומם, ובשפתי צדיקים תחברך,
וצלשון חסידים תתקדש, ובקרב קדושים תתחלל.
וכתב האבודרהם, שגרמז בראשי תיבות יצחק
ורבקה. וזה שאמר אנכי בדרך נחמי ה',
בדרך הישר, היינו שזדמנ לו זיווג זה שגרמז
בנוסח התפלה צפי ישרים, והוא סימן טוב
שהוא זיווג מן השמים.

והשלישית, באתו דרך שהייתי לריך, י"ל
על פי מה שכתב בחפארת
שלמה (פי' חיי) ואבא היום אל העין, פרש"י
היום יאלתי והיום באתי, והענין כי אמרו
חז"ל (יומא כה) שאליעזר היה דולה ומסקה
מתורת רבו לאחרים, ולכן היום הזה שהלך

מאת אברהם ושמע ממנו דברי תורה, הרי
ההכרח שיבא באתו היום למחוז חפלו, למען
לא יתבעל יום אחד מלשמוע חדושי תורה
מפי רבו, עכ"ד. וזהו הכוונה אנכי בדרך
נחמי ה', באתו דרך שהייתי לריך, היינו
שהייתי לריך לקפירת הדרך כדי שלא להתבעל
מתורתו של אברהם, ועתה אל תאחרו אחי
שלחוני וחלכה לאדוני. L

יב

ויציא העבד כלי כסף וכלי זהב ובגדים
ויתן לרבקה (בראשית כד ג). הקשה
הרה"ק מהרי"ד מצעלזא זי"ע, בשלמא כסף
וזהב שלח למתנה, אבל בגדים למה שלח,
וכי ידע מדחה, וחירץ ששלח בגדים לדוגמא
להראות להם בגדי הלניעות שלובשים בביתו,
עכ"ד"ק.

ולדרבו בקודש י"ל באופן אחר, בהקדם
מה שמלינו ציעקב אבינו שהחפלה
(בראשית כה כ) ונתן לי לחם לאכול ובגד
ללבוש, והקשה בכלי יקר, וכי סלקא דעתך
שילבש הלחם ויאכל הבגד עד שהולרך לפרש
לחם לאכול ובגד ללבוש, וחירץ שכוונת יעקב
אבינו היחה שימנעוהו ה' מן העושר המעוור
עיניו בעליו ומונע את האדם מדרך הישר,
אלא יתן לו לחם כדי לאכול ובגד כדי ללבוש,
דהיינו ההכרחי בלי מותרות, עכ"ד. והקשה
מנן דודי זללה"ה בדברי יואל (פי' ויאל עמוד
ג) דאם כן לא נתקבל תפלתו של יעקב
אבינו, שהרי מקרא מלא דיבר הכתוב (בראשית
ל מג) ויפרוץ האיש מאד מאד ויהי לו לאן
רבות ושפחות ועבדים וגו', עיי"ש בדבריו.

ויש לחרץ כי באמת החפלה יעקב אבינו
שישפיע לו הש"ת צרכה מרובה בעושר
וכבוד, ויקיים צו מלא ידינו מברכותיו מעושר
מתנת ידך, אמנם בהיות כי מדרך העולם

השם מי שנתברך
לשנות דרכו בפזרנו
פל מותרות, במאכלי
ומלבושי כבוד ובגדי
ועקב אבינו ונתן לי
פתיח דאף לאחר שי
והתעבה, עם כל ז'
במדת ההסתפקות, ו
התעבה לחם לאכול
ונכסים אשר לו יקו
דברים טובים ז

והנה כי כן היחה
דאף שנתברך נ
מכל מקום התהלך
פוח וכל אנשי ביתו
מתפרות, והיו לובשים
כאשר הוליא העבד
להרחות רוב עושרו ז
תכף אחר כך שאלו
בביתו של אברהם
פשוטים בדרכי הלניעות
לאורך מלב

במדרש ילקוט (ח)
שאמרו לר
פ"ה ותאמר אלך, זכו י
והוא

ואפ"ר כי הגה צ"ל
י (א) ויאמר
פרעה כי אני הכבד
עבדיו למען שיתי אח
והתעסם כי אני ה' ו
פ"ה תקיף ובעל הכ
יפלא לעשות שיתרצה
תשאל מרצונו הטוב,

השנה, כי ההכרח שהוכרחנו לומר הפסוק
ובא אהרן נאמר שלא על הסדר הוא
רק מחמת דגמירי חמש טבילות ועשרה
קידושין לכהן גדול ביוה"כ ואי כסדר
הכתוב לא משכחת אלא ג' (עין ברש"י)
כמ"ש בגמרא ע"ש. וזה דוקא ביוה"כ
היה הלכך למ"מ דצריך ה' טבילות ו'
קידושין, אבל בשאר ימות השנה לא ה'
אלא ו' קידושין וג' טבילות ועובד כסדר
האמור בפרישה, דבו ביום ביוה"כ אמרו
גמירי, ומ"ש בגמרא שנאמרה שלא על
הסדר היינו ביוה"כ ומה שאמרו בגמרא
בפ' הקומץ וכ"פ הרמב"ם פ"ב מהלכות
ביאת מקדש דאסור לכה"ג לכנוס בקה"ק
לבו ביוה"כ ותייב מיתתו, היינו לדורות.
דבגמרא לא איירי רק להורות לדורות.
ולא מה שהיה לאהרן בדורו:

פרשת אמור

(פר) למען ידעו דורותיכם כי בסכות
הושבתי את בני ישראל
בהוציא אותם מארץ מצרים וגו', הנה
רבים מקשים למה אנחנו עושים סוכות
בתשרי כיון שהוא נגד היקף ענני כבוד
היה ראוי לעשותו בניסן כי בניסן היה
תחילת היקף עננים, אמנם י"ל לפי
שכשעשו את העגל נסתלקו העננים
ואו לא חזרו עד שהתחילו לעשות
המשכן, ומשה ירד ביום הכפורים
ובמחרת יום הכפורים ויקהל משה
וצוה על מלאכת המשכן, וזה היה ב"א
בתשרי, וכתוב והעם הביאו עוד, נדבה
בבוקר בבוקר עוד ב' ימים, הרי י"ג
בתשרי, וב"ד בתשרי נטלו כל חכם לב
ממשה את הזהב במנין ומשקל, ובחמשה
עשר התחילו לעשות, ואו חזרו הענני
כבוד ולכן אנו עושים סוכות בט"ו
בתשרי:

76 (פה) בגמרא כמ"ס סוכה (דף כ"ח) ה'

גשמים יורדים בחג וכו'
משלו משל לעבד שבא למוזג כוס לרבו

ושפך לו קיתון של מים על פניו, ויש
לדקדק מדוע לא אמר כפשוטו משל
לעבד שבא ליתן כוס לרבו ושפך אותו
על פניו, אכן יבואר עם מה שנודע כי
ראש השנה ויום הכפורים המה ימי הדין,
ואחריהם ימי החג בסצות לקיחת הלולב
וישיבת הסוכה, והימים האלה המה ימי
רהמים להמתיק הדינים ע"י המצות
המקיפות אותנו ואשר אנחנו ממלאים
ידינו ברכה בימים ההם, אמנם ברכת
גשמים המכריחים אותנו לבטל מצות
הסוכה הנה זה עד משחק נאמן כי הוא
יתברך איננו חפץ ח"ו למשר הדינים כי
אם שישארו בתוקפם ובגבורתם כאשר
היו, וזאת נודע כי המזיגה הוא עירוב
מים ביין להמתיק את חריפתו שיהי'
ראוי לשתייה, וזהו ענין המשל לעבד
שבא למוזג כוס לרבו, היינו לבטל חריפתו
והאדון שפך המים הלאה, וזהו ושפך לו
קיתון של מים על פניו ר"ל שאינו
רוצה בהמוניה: L

פרשת בהר

(פר) נפסוק וספרת לך שבע שבתות
שנים שבע שנים שבע
פעמים והיה לך ימי שבע שבתות השנים
חשע וארבעים שנה, הנה בהשקפה
ראשונה יש בפסוק זה מלות יתירות,
אכן י"ל אם היה כתוב רק וספרת לך
שבע שבתות שנים הייתי אומר שאין
מן הצורך למנות רק מנין השמטות לבד
ולא השנים בפ"ע, היינו כל ראש והתחלת
השמטה יאמר היום שמיטה אחת ביובל,
ובראש השני יאמר היום שמטה שניה
ביובל, אבל פרטי השנים בפני עצמן
אינו צריך למנות כלל, לכן כתוב חשע
וארבעים שנה, לומר שצריך למנות כל
המ"ט שנה, כל שנה ושנה בפני עצמה
ועדיין הייתי אומר שאין צריך למנות
השנים בפ"ע רק קודם שבא לכלל
שמטה, אבל משבאו לכלל שמטה יאמר
היום

היום שמטה אחת וכאשר יבוא אל ראש
השנה ה' יאמר היום שמונה שנים
שהם שמטה אחת ולא יסיים לומר שהם
שמטה א' ושנה אחת, או שמטה אחת
ושתי שנים [כי אין מן הצורך עוד למנות
השנים בפ"ע] לכן כתיב שבע שנים שבע
פעמים, ר"ל שבע פעמים ימנה שנים בפ"ע
עד שימנה שבע שנים שבע פעמים, היינו
בכל שמיטה יחזור וימנה השנים בפ"ע
הרי מוכח שצריך למנות תחלת השנים
בפ"ע, גם צריך למנות אחר כך כמה
שנים הוא בשמטה, וגם השמטות צריך
למנות, ועדיין הייתי אומר שאין צריך
למנות השמטות אלא בסופם, וגם שאין
צריך למנות השמטות שכבר עברו אלא
אותה השמטה אשר הוא עומד בה, היינו
כאשר יעמוד בשמטה השלישית יאמר
היום כך וכך שנים שהוא כך וכך לשמטה
שלישית, אבל אין צריך לחשוב השמטות
שכבר עברו, לזה כתיב והיה לך ימי
שבע שבתות השנים חשע וארבעים
שנה, פ"י כל המ"ט שנים תמנה כל ימי
השבע שבתות, היינו שתמנה כל השמטות
שעברו, ואי"כ צריך למנות השבועות
והימים גם אח"כ לחזור כמה שנים הוא
בשמיטה וכל השמטות שעברו, לכן
אנחנו סופרים בספירת העומר, מתחלה
כמה ימים בעומר וכמה שבועות עברו
וכמה ימים בשבוע כי מצוה למימנו יומא
ומצוה למימנו שבועות, ואנו לומדים
מג"ש וספרתם כמו שבשמיטה צריכים
למנות השבוע בכלל ובפרט כמה הוא

ספר ו

פרשת

(פה) במדרש הובא גם ברש"י איש איש
כי תשטה אשתו וגו' מה
כתיב למעלה מן הענין ואיש את קדשו
לו יהיו אם אתח מעכב מתנות כהונה
חיין שתצטרך לבא אצלו להביא לו את

כא"א צ"ל מנוחא